Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXI. | Cena lista je $6.00 | Entered as second-class matter January 28, 1910, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. | Chicago, Ill., torek, 20. novembra (Nov. 20), 1928. | Subscription $6.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 273

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Delavske vesti z industrijskega bojnega polja

Mezde neorganiziranih delavcev padajo. — Dve organizaciji tekstilnih delavcev se združujeta.—Mezda rudarjem na skrajnem zapadu se znižuje. —Kompanija v Molinu priznala počitnice za svoje uslužbence.

New York, N. Y.—Delavski biroj naznanja, da mezda neorganiziranih delavcev pada, dasiravno se mezda organiziranih delavcev zvišuje.

Fall River, Mass.—Organizacija tekstilnih delavcev United Textile Workers in American Federation of Textile Workers sta podvzeli korake za združenje. Pogajanja za združenje se vrše.

Centralia, Wash.—Rudarjem, ki delajo v premogovnikih in dobivajo od tone, se namerava znižati zaslužek pri toni za petnajst centov. Pogodba se jim ponuja za štiri leta. Rudarji bodo glasovali o ponudbi za znižanje zaslužka.

Cleveland, O. — Organizacija delavcev, ki nabijajo in lepijo reklame in oglase na hišne vogale in planke, bo imela svojo konvencijo v tem mestu. Konvencija prične dne 24. novembra.

Kenosha, Wis.—Dasiravno so bili delavci v tem mestu poraženi pri volitvah, ko so hoteli odstraniti reakcijonarnega mestnega ravnatelja, so vseeno prodrli pri volitvah, da so porazili kandidata za državnega pravdnika, ki je šikaniral pleteninarske delavce, izprte pri Allen A. kompaniji.

Moline, Ill.—Tvrdka Deere & Co., ki zaposli 4,500 delavcev tukaj, zunaj tega mesta pa 2,500, je izjavila, da bodo njeni delavci vsako leto deležni počitnic s polno plačo. Počitnic so deležni oni delavci, ki delajo najmanj dve leti pri kompaniji. Počitnice bodo odvisne od časa, kako dolgo je kdo zaposljen pri kompaniji.

MAJHEN VZROK, PA VELIK UČINEK.

Policijski načelnik obtožen uboja

Lagon, W. Va.—A. D. Scaggs, tukajšnji policijski načelnik, sedi za omreženimi okni na obtožbo, da je ustrelil Brooks Careyja v glavnem stanu ognjegasnega departmenta. Carey je član tega departmenta. Scaggs se zagovarja, da je streljal v samoobrani, ko je hotel aretirati Careyja radi nespodobnega obnašanja. Carey je mrtev in mrtveci ne govore.

Pravi roboti pridejo šele leta 2928.

London, 19. nov. — Znanost lahko že danes ustvarja delavce iz jekla in električnega toka, toda pravi roboti iz mesa in krvi pridejo šele čez tisoč let. Tega mnenja je H. T. F. Rhodes, tajnik Zveze angleških kemikov. Rhodes je rekel včeraj, da kemiki že danes poznajo protoplazmično kompozicijo človeka, nimajo pa še napravę za umetno ustvaritev protoplazme, v kateri se bi življenje manifestiralo. V tisoč letih bo to vsekakor mogoče — in takrat bodo vse delo opravljali umetno narejeni ljudje, dočim se bodo naravno rojeni ljudje posvetili novim nalogam.

Hoover gre najprvo v Nikaragvo.

Palo Alto, Cal. — Novi predsednik Hoover je 19. oktobra odpotoval z ženo in sinom Allanom na dvamesečno turo po Južni in Srednji Ameriki. Najprvo se ustavi v Corintu, Nikaragva, in potem morda v Guatemali, od tam pa v Panamo. Hooverjeva partija "poslanstva dobre volje in miru" potuje na bojni ladji "Maryland"

Otroci morajo delati v kapitalistični družbi

To se zgodi, če imamo zakone za zaščito otrok ali če jih nimamo.—Zakon kapitalizma je tak, da se množe profiti in otroci pomagajo k prehranitvi družine. In ta zakon je najvišji v kapitalistični človeški družbi.

Boston, Mass.—Otroci ne uživajo dandanes zaščite, pa magari če je država vprav sprejela take postave, kot država Massachusetts. Do takega prepričanja je prišel Delavski biroj za zaščito otrok. Ta odbor je izdal knjižico z naslovom "Šola in otroci, ki delajo." Knjiga pokazuje jasno, da sta dve stvari: Postava v zakoniku in izvajanje postav človekoljubno.

Leta 1927 je delalo v industriji države Massachusetts 37,500 otrok v starosti med 14 in 16 let. Vrhtega dela v industrijah te države še 125,500 mladoletnih delavcev.

V šolah se je udomačil šlendrijan in otroci, ki niso dokončali šestega razreda ljudske šole, dobivajo odpustna spričevala. Za pojav navaja odbor kot vzrok interese starišev ali podjetnikov. Ampak odbor ne preiskuje, zakaj so imeli stariši interes na tem, da so otroke poslali zgodaj na delo v industrijo.

Pred dvajset in več leti se je na ulicah razlegal od štirih zjutraj pa pozno v noč: "Payper! Payper! Payper!" in odmeva še danes. Ta klic pa ni samo slišati v Bostonu, ampak čuti ga je v vseh velikih mestih. Otroci ne skačejo mogoče več tako po vozeh uličnih železnice, kot je bilo to nekoč v navadi, ampak stoje ob cestnih vogalih ali pa švigajo med avti semintje. Mar za zabavo? Zato, da zaslužijo par centov za prehranitev družine!

Knjiga je sicer zanimiva študija, ampak knjiga na žalost ne vsebuje, kaj se naj ukrene, da se odpravi izkoriščanje otrok v industriji.

Ako so v državi Massachusetts take razmere, tedaj lahko vsak ugane, kako je še v onih državah, ki imajo zelo pomanjkljive postave za varstvo otrok.

KOMUNISTI PRIČELI Z ORGANIZIRANJEM PLETENINARSKIH DELAVCEV.

Poceplievanja delavcev je menda še premalo.

New York, N. Y.—Narodna unija tekstilnih delavcev, ki so jo ustanovili komunisti, je sklicala konferenco za organiziranje pleteninarskih delavcev. Albert Weisbord je tajnik unije in Sara Černov je organizatorica. Dozdaj ni opaziti še nobenih vidnih uspehov. Ustanovilo se bo najbrž samo ogrodje organizacije.

Uporaba strele.

Pasadena, Cal. — Na tukajšnjem institutu tehnologije je v delu aparat, ki bo lovil in kontroliral električni tok v oblakih v obliki strele za praktično uporabo. Dr. Robert A. Milikan, znani odlični fizik, vodi delo. Električna sila strele se ceni na milijardo voltov in če se bo ta sila dala ujeti in porabiti, bo ta korak neizmerne koristi za industrije.

Avstrijski socialisti proti tretjemu terminu Hainischa.

Dunaj, 19. nov. — Socialistični poslanci v avstrijski zbornici so odločno nastopili proti korakom premijerja Seipela, ki bi rad spremenil ustavo, tako da bi sedanji predsednik Hainisch lahko v tretjič kandidiral.

Članstvo delavske federacije napredovalo

Tajnik Morrison poroča konvenciji, da je bilo od lani 81,387 prirastka. Stroji mečejo delavce v brezposelnost.

New Orleans, La. — Ameriška delavska federacija je v preteklem letu napredovala za 81,387 članov. Tako je poročal tajnik Morrison delegatom 48. letne konvencije, ki je bila otvorjena v pondeljek zjutraj v New Orleansu.

Federacija je imela koncem avgusta t. l. 2,893,913 članov, ki redno plačujejo unijske asesmente.

Morrison poroča, da je opaziti najmanj napredka med navadnimi delavci in ženskami v industrijah, zato mora federacija posvetiti največ pozornosti organiziranju teh slojev.

Gibanje za petdnevnik v tednu kaže precej uspeha. V zadnjem letu je 165,029 delavcev izvojevalo pet dni dela v tednu.

Poročilo odbora trpko naglaša velik problem glede mehaniziranja industrij, s katerim se mora baviti federacija. Oficijelne statistike o brezposelnosti vsled mehanizacije industrij še ni, toda število je vsak dan večje. Neko poročilo pravi, da je bilo v letu 1927 uposlenih 8,076,550 delavcev v ameriških industrijah. Zanimivo bi bilo izvedeti, za koliko so novi stroji znižali to število v prejšnjem letu. V železarskih tovarnah so instalirani stroji, ki so reducirali 60 mož na sedem, pri nakladanju surovega železa 128 mož na dva, pri operiranju "open hearth" plavžev pa 42 mož na enega. V tovarnah za izdelovanje opeke imajo danes stroje, ki producirajo 40,000 komadov opeke v eni uri — kar je prej vzelo enega delavca 711 ur.

Poročilo se tudi glasi, da "večina kongresnikov, ki so bili izvoljeni 6. novembra, bo naklonjenih zakonodajskemu programu Ameriške delavske federacije."

Volitve v Avstraliji dvignile Labor party

Delavska stranka pridobila sedem mandatov v zbornici.

Melbourne, Avstralija, 19. nov. — V soboto so bile splošne zbornične volitve v Avstraliji in delavska stranka je izšla zelo ojačana iz volilne bitke. Posebno v provinci New South Wales so laboriti temeljito pometli z nasprotniki. Vsi delavski voditelji so bili izvoljeni.

Kolikor je doslej znano, ima vladna koalicija 43 in delavska stranka 32 mandatov. V prejšnji zbornici je Labor Party imela 25 sedežev. Koalicija nacionalistov in Country Party s premijerjem Stanley Brucejem ostane na krmilu.

Dva ubita v bitki med gangeži in policaji.

Baltimore, Md., 19. nov. — Policaj Joseph Carrol in Henry Peterson, član gangeške organizacije, sta bila včeraj ubita v bitki, ki je nastala med policaji in gangeži. Tri druge osebe so dobile težke poškodbe. Bitka se je vršila v glavnem delu mesta, ko je bilo na cestah veliko ljudi, ki so, ko je bitka začela, pričeli bežati na vse strani.

Fordova mezda v Braziliji.

Belem, Brazilija, 19. nov. — Domačini, ki delajo na kavčukovih plantažah Henry Forda v okolišu reke Trapajos, imajo 36 centov dnevne plače.

Stavka bolničark.

Des Moines, Iowa. — Bolničarke v tukajšnji Iowa Lutheran bolnišnici so zastavkale v znak protesta, ker je vodstvo odslovilo tri zdravnike.

ALI NEMČIJA UPOGNE BARONE ŽELEZA?

Kralji železa ne izzivajo le treh delavskih organizacij, ampak tudi nemško vlado.

Essen, Nemčija.—Izpor 213,000 delavcev v železarski in jeklarski industriji v severozapadu Nemčije je pričel z dnem prvega novembra. Trmoglavi in trdosrčni jeklarski in železarski kralji ne izzivajo le treh delavskih organizacij, ampak tudi nemško vlado, odkar je delavski minister izjavil, da je odlok razsodišča obvezen. Izpor povzroči, da prenehajo z delom v treh četrtinah rudnikov v Porurju. Ako se pa izpor raztegne na tekstilne delavce, tedaj bo izprtih do enega milijona delavcev.

V tem sporu je glavno vprašanje mezde. Unije so se sporazumele, da zahtevajo petnajst fenigov mezdnega povišanja na uro. Ako se ta zahteva izpolni, tedaj se zaslužek od ure poviša na 21½ centov na uro za izučene delavce. Vladni posredovalci so kompromisirali na dvajset centov na uro. Unije so sprejele ta kompromis.

Vprašanje, ako ima vlada moč z razsodiščem izravnati spore v industriji, je bilo zopet preiskušeno. Razsodišča so v Nemčiji dedščina vojne. Dozdaj je javno mnenje podpiralo vlado, da prevzame podjetja, zapleni denar kompanije in obratuje podjetja in plačuje delavce.

Jeklarski magnatje so pa mnenja, da je čas prišel, ko se povrnejo v čase brezmejnega izkoriščanja. V razsodiščnem zakonu ni določb, da se podjetniki prisilijo, da spoštujejo izrek razsodišča.

Pred enim letom so unije pristale na znižanje mezde, da se povrnejo zopet k osemurnemu delavniku, ki so ga izgubili leta 1923. Podjetniki so bili pripravljeni za boj in nabrali so vojni sklad, iz katerega bi podpirali gospodarsko šibke tvrdke. Edino obvezno razsodišče je povzročilo mir. Toda boj je bil samo odložen.

Delavci so organizirani in sicer je ena četrtina delavcev v socialistični organizaciji kovinskih delavcev, ena četrtina pa v krščanskosocialni organizaciji kovinskih delavcev. Hirsch-Dunckerjeve unije imajo le nekaj tisoč članov. Unije bodo plačevale izprtim delavcem podporo in sicer okoli šest dolarjev na teden. Tu je pa še okoli sto tisoč neorganiziranih delavcev. Ti delavci se bodo morali po nekaj tednih izpora obrniti na javne oblasti za pomoč.

Jeklarskim knezom je zrastel greben, pa v svoji ošabnosti stavijo vse na kocko. Takoj po vojni so se potuhnili, kakor nemški kajzer, ki je bežal na Nizozemsko, da uteče jezi nemškega ljudstva. Jeklarski magnatje so pa obljubili vse, da zahteva po nacionaliziranju jeklarske industrije ni postala tako glasna, da se uresniči. Zdaj so si opomogli in zrastel jim je greben, da ne izzivajo samo delavcev, temveč tudi vlado, ko se vpirajo sprejeti izrek razsodišča.

Svaka sila do vremena, pravi star hrvatski pregovor in to lahko dožive tudi nemški jeklarski kralji in knezi.

Angleži imajo nadomestilo za bombaž.

London, 19. nov. — Tekstilni magnatje v Angliji bodo začeli kmalu producirati umetni bombaž iz vlaken neke rastline, ki raste v British Guiani. Vlakna te rastline, ki spada v družino cocoa, so zelo podobna bombažu, dočim je pridelovanje tega materijala veliko cenejše kot bombaža. Britski magnatje upajo, da bodo s tem nadomestilom uspešno tekmovali z ameriškim bombažem.

Jeza v Londonu radi ameriške preiskave

Angleški listi napadajo preiskavo v New Yorku glede potopljenega "Vestrisa".

London, 19. nov. — Londonsko buržoazno časopisje ljuto napada ameriško preiskavo v New Yorku o katastrofi "Vestrisa" na morju. "Sunday Chronicle" piše, da preiskava temelji na predsodkih proti britskim parobrodnim družbam in da teži za tem, da se angleški parniki očrnijo pred svetom v prid ameriškim parobrodnim interesom. List poudarja, da resnica o "Vestrisovi" katastrofi pride na dan šele v preiskavi, ki se vrši v območju angleške justice.

New York City. — Distriktni zvezni pravdnik Tuttle je naznanil v pondeljek zjutraj, da bosta pri nadaljni preiskavi navzoča dva mornarska zvedenca, eden ameriški in eden angleški, ki bosta lahko izpraševala priče.

Izpraševanje rešenih potnikov in mornarjev se nadaljuje. Tuttle bo skušal ugotoviti, kdo je bil odgovoren za sedem lukenj v parniku "Vestrisu", skozi katere je uhajala voda v ladjo že pri odhodu iz New Yorka. Zahteval bo tudi, da angleška družba Lampert & Holt predloži kopije vseh brezžičnih brzojavk, ki so bile izmenjane med kapitanom "Vestrisa" in kapitanom "Voltaira", parnikom iste družbe, dne 11. novembra, ko je "Voltaire" plul iz Južne Amerike proti New Yorku.

Koruptni vplivi prohibicije na oblasti!

Šerif in devet njegovih deputijev obtoženih zarote.

East St. Louis, Ill.—Koruptivni vpliv prohibicije na oblastvene organe je podoben gnojni rani, ki se vedno bolj širi in končno tako zasmradi ozračje okoli bolnika, da ne more nihče več prenašati strupenega smradu, ki polni nosnice. Da je tako, pokazuje dejstvo, da je zvezna veleporota, ki je preiskovala korupcijo, ki jo je prohibicija prinesla v okraj Alexander, obtožila zarote dva in sedemdeset oseb, med njimi tudi okrajnega šerifa Leslie B. Rocha iz Cairo, devet njegovih deputijev in enega policaja v Cairu. Kadar kakšna postava povzroči, da korumpira toliko javnih organov v enem samem okraju, tedaj je to znamenje, da se taka postava prekliče, ker postoji nevarnost, da se korupcija proglasi za čednost.

Banditje ustrelili bančnega blagajnika.

New Castle, Ind. — Štirje oboroženi moški so vstopili v tukajšnjo državno banko, kjer so z orožjem v roki ustrahovali Lewis Wamplerja, bančnega blagajnika, in zahtevali od njega, da jim odpre blagajno. Ker se je Wampler nekoliko obotavljal, je počil strel, ki ga je na mestu ubil. Roparji so nato pobrali iz blagajne več tisoč dolarjev in pobegnili.

Vlak skočil s tira.

Becket, Mass., 19. nov. — Pet oseb je bilo ranjenih v pondeljek zjutraj, ko je brzovlak Michigan Central železnice skočil s tira, štiri milje južno od tukaj. Dva vozova sta bila deloma uničena. Na vlaku se je ob času nesreče nahajalo 137 potnikov.

V Grčiji je več žensk kot moških.

Atene, 19. nov. — Nedavno končano ljudstvo štetje na Grškem dokazuje, da je v deželi 52,214 več žensk kakor moških. Skupaj so našteli 6,204,468 prebivalcev.

ZAKONI ZA ZAŠČITO DELAVK OPRAVIČENI

To dokazuje študija tega problema.

Washington, D. C. — Mary Winslow, ravnateljica štaba za izredne študije v ženskem biroju Združenih držav, izjavlja, da so zakoni za zaščito delavk v industriji zelo in živo potrebni. Poročilo, ki ga je spisala gdčna. Winslow pravi, da take postave ne koristijo le delavkam, ampak tudi izboljšujejo delavne razmere za delavce.

Za izjava je popolnoma v protislovju z izjavo ženske stranke, ki jo tvorijo žene takozvanih boljših slojev in ki jih podaja ta stranka ob vsaki priliki, kadar podjetniki skušajo odpraviti postave, ki ščitijo delavke pred neomejenim izkoriščanjem.

Kaj so te študije dokazale?

Prvič, da je jako malo žen izgubilo delo, ker je bil uveden osemurni delavnik za zaščito delavk. Delavne razmere za delavke so se izboljšale.

Drugič, določene ure za delavke so uravnale delavni čas in temu delavnemu času dale stalnost.

Tretjič so ti zakoni prisilili takomne podjetnike, da so uvedli v svojih podjetjih stalni delavni čas.

Četrtič predsodki proti zaposljenju delavk v tovarnah niso več tako veliki, odkar so bili sprejeti zakoni za zaščito delavk.

Te pridobitve, ki so posledica zakonov za zaščito žene v industriji, odtehtajo popolnoma ugovore ultrafeministk.

SEDEM OSEB POSTALO ŽRTEV BLIZARDA V KANADI.

Sneženi vihar jih je zalotil na potu na železniško postajo.

Prince Albert, Saskatchevan, Can.—Sedem moških oseb je zapustilo Fort Churchill dne 3. novembra in se podalo na železniško postajo Hudson Bay železnice, ki je oddaljena približno sto milj. Na potu jih je v severni Manitobi zajel blizard. Iskali so jih z letali in odšle so tudi skupine rešilcev, da dožene njih usodo. Dozdaj vsa ta prizadevanja niso imela uspeha in splošno se sodi, da so vsi postali žrtev silnega sneženega viharja, o katerem je poročala skupina enajst potnikov, ki so dne 2. novembra odpotovali v Fort Churchill.

Indijanci, ki so iskali s sanmi in psi pogrešane potnike v divjini, so se vrnili brez uspeha. Iz tega sklepajo, da se je v divjini odigrala tragedija in da so potniki izgubljeni.

Morilec aretiran.

Wheaton, Ill. — Črnec Ben Simms, ki je v soboto ustrelil svojo ženo in Harry Crawforda, je bil prijet in aretiran na cesti blizu Aurore, ko se mu je polomil avto, v katerem je skušal pobegniti. Simms je na zaslišanju priznal umora in dejal, da ju je izvršil, ker se ni hotela žena vrniti k njemu in je rajši imela Crawforda.

Samomor.

Chicago. — Neki neznan moški se je v nedeljo obesil v sobi v stanovanju na 54 W. Ontario st. Lastniku Carl Simonsu je neznanec plačal 55c za sobo in izjavil, da bo plačal več, kadar bo dobil denar. Ko je Simons prišel zjutraj v sobo, je našel neznanca obešenega. Njegova identiteta še ni dognana.

Dva rudarja zadušena v Kanadi.

Lethbridge, Alta. — V soboto sta se zadušila dva rudarja pri delu v rovu International Coal & Coke kompanije tri milje od tukaj.

Maniu pometa v Rumuniji z veliko metlo

Rumunski "Lincoln" odpravil vojno stanje, cenzuro, sinekure in dal upanje narodnostnim manjšinam.

Bukarešta, 19. nov. — Juliu Maniu, rumunski kmetski premijer, je začel izvajati velikopotezne reforme. Do danes je izvršil sledeče naredbe:

Nemškim listom v Črnovicah (bivša Bukovina) je dovolil, da spet izhajajo. Bolgarskim prebivalcem v Dobrudži je vrnil njihove pravice in politični begunci se vračajo na svoje domove. Cenzura za liste je odpravljena. Vojno stanje je preklicano povsod, razen ob meji Sovjetske unije v Besarabiji. Vsi tujezemski žurnalisti, ki so bili izgnani iz Rumunije, se lahko vrnejo. Tuji inženirji in drugi tehniki ter investorji kapitala imajo enake pravice kakor domačini.

Najbolj pa pometa metla njegove vlade v uradih. Na stotine birokratov, ki so pod Bratianovim režimom uživali sinekure, je že bilo vrženih na cesto. Vsi prejšnji ministri so imeli vsak po 30 avtov na državne stroške. Maniu je prodal vse te avte, razen enega za vsakega ministra. V ministrstvu poljedelstva so našli 68 advokatov na plačilni listi. Ko je novi minister Jon Michalache poklical advokate k sebi, jih je prišlo samo osem; drugih 60 je služilo samo na papirju in minister je pobasal njihove plače. Takih slučajev so odkrili na stotine.

Kam se nova vlada obrne, povsod naleti na korupcijo. Vsled tega so zleteli na cesto vsi stari uradniki na veliko jezo liberalcev in drugih bivših režimovcev, ki so uživali največje privilegije. V mnogih krajih na deželi kmetje kar sami mečejo stare uradnike na cesto, ne da bi čakali na odlok iz Bukarešte.

Maniu je obesil na steni v svojem uradu sliko Lincolna. "Lincoln je osvobodil sužnje, mi pa osvobodimo milijone naših kmetov," je dejal novi premijer.

POLICIJSKI KAPITAN ODSLOVLJEN ZARADI KORUPCIJE.

Odslovila ga je civilna komisija.

Philadelphia, Pa.—Civilna komisija je odslovila policijskega kapitana James H. Elisona, ker ga ni bilo k zaslišanju in obravnavi. Izredna veleporota ga je obtožila, da je imel zveze z "butlegarji" in da je mižal tam, kjer bi moral imeti oči odprte. Komisija se je izrekla, da je njegovo obnašanje tako nedostojno, da ne dela časti policijskemu uradniku.

Požar na vojaškem letališču.

Mitchel Field, N. Y., 19. nov. — Včeraj je nastal v tukajšnji vojaški izdelovalnici letal ogenj, ki je napravil škode za četrt milijona dolarjev. Vojaki so še pravočasno rešili štiri aeroplane in nad dvajset avtov iz gorečega poslopja.

Telefonična zveza s Čehoslovakijo.

Washington, D. C. — Ta teden se otvori telefonična zveza med Združenimi državami in Čehoslovakijo. Predsednik Coolidge in predsednik Masaryk bosta prva govorila.

Macedonci ubili 11 Macedoncev.

Belgrad, 19. nov. — "Vreme" poroča, da so pristaši komitaške frakcije, katero vodi Ivan Mihajlov, v soboto ubili enajst pristašev nasprotne macedonske organizacije v okolici Petriča.

Nesreča na križišču.

Colby, Kans. — Don Ayres, njegova žena in tri druge osebe so bile v nedeljo ubite, ko je vlak I. C. železnice trčil v avtomobil, v katerem so se vozili.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicaga) $6.00 na leto, $3.00 za pol leta; Chicago in Cicero $7.50 na leto, $3.75 za pol leta, in za inozemstvo $9.00.

Naslov za vse, kar ima stik z listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year; Chicago $7.50, and foreign countries $9.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju n. pr. (Oct. 31-1928) poleg vašega imena na naslovu pomeni, da va mje s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

DELAVSTVO MORA RAZUMETI ČAS, V KATEREM ŽIVI.

William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, je izjavil v "Federationistu," da se bo morala konvencija Ameriške delavske federacije baviti z vprašanjem, kaj sledi razširjenju industrije na jugu in kaj je potrebno ukreniti, da bo delavska strokovna organizacija držala korak z industrijskim razvojem na jugu.

To vprašanje, dasiravno prihaja malo kasno, ni prekasno in je ravnotako velike važnosti, kot je bilo, ko se je industrijaliziral sever in so prihajali izseljeniki iz Evrope in drugih krajev v izredno velikem številu v Ameriko.

Ameriška delavska federacija se ni brigala za izseljenike iz Evrope in drugih krajev, ko so izseljeniki prihajali v Ameriko v izredno velikem številu. Prepustili so jih svoji lastni usodi, dasiravno ogromna večina teh izseljenikov ni razumela angleškega jezika, ni poznala razmer v ameriški industriji in ni delala v industriji, dokler ni prišla v Ameriko. Posledica tega zanemarjenja je bila, da je bilo podjetnikom igrača dobiti stavkokaze ob času velikih in malih stavk.

Zdaj je nevarnost za industrijske delavce v severnem delu Združenih držav veliko večja, kot je bilo ob času velikega izseljevanja delavcev iz Evrope v Ameriko.

Ameriški podjetniki in finančni interesi so odkrili, da so na jugu veliki nedotaknjeni naravni zakladi in delavne moči, ki delajo poceni in so zadovoljne z drobtinami, ki jih dajejo podjetniki. Tu je veliko število zamorcev, ki delajo v odprtih delavnicah za vsako ceno. Poleg njih so hribovci iz držav Tennessee in Kentucky, pa slabo plačani tobačni delavci s tobačnih nasadov v obeh Karolinah in Georgiji, ter siromašni farmarji v Louisiani, Arkansasu in drugih južnih državah, ki so pri volji sprejeti delo v industriji za vsako mezdo, ki jim jo ponudijo podjetniki.

Tovarne na jugu se ne bodo le v bližnji bodočnosti gradile, ampak so jih že zgradili in jih še grade. V teh tovarnah bodo izvežbali tovarniške delavce, ki so pripravljeni delati za nizko mezdo.

Zdaj je med temi tovarniškimi delavci na jugu, posebno med tekstilnimi, še nepokoj. Delavci se selijo s celimi družinami od tovarniške vasi do vasi. Delajo po nekaj tednov v tovarni in nato se napotijo dalje v nadi, da najdejo boljšo tovarno, kjer ni preveč garanja in mezde niso sramotno nizke. Vozijo se posamič s svojimi družinami v starih in polomljenih fordkah. Sčasoma in sicer dolgo ne bo več trajalo, ko se delavci prepričajo, da so povsod enake razmere in enake mezde na jugu. Nato se bodo delavci ustanovili, spoznavši, naj se obrnejo, kamor že hočejo, povsod nalete na enake razmere. Kadar nastanejo take razmere na jugu, tedaj postane ta južna armada tovarniških delavcev izredno nevarna za organizirano delavstvo, dasiravno je bila nevarna od začetka, ko se je pričela razvijati industrija na jugu.

Ako bodo ostali delavci nevedni in ne bodo nič slišali o delavski organizaciji, ne bodo poznali koristi, ki jih njim prinašajo delavske organizacije, in bodo z veseljem se oprijeli vsake prilike, ki se jim ponudi, da zaslužijo nekaj več pa magari kot stavkokazi v industriji v severnih državah, samo da ubeže izkoriščanju v industrijah na jugu.

Podjetniki bodo znali pocepiti delavce z juga in severja, kot so znali domačinom v severnih državah sugestirati, da so videli v tujezemcu svojega največjega neprijatelja, belopoltnim delavcem na jugu, da so smatrali zamorca za svojega sovražnika. Podjetniki jih bodo pocepili v južnjake in severnjake, da bodo toliko lagije razbijali delavske organizacije na severju in jugu, plačevali delavce slabo in jih priganjali k delu.

Da se ta nevarnost prepreči, mora Ameriška delavska federacija pričeti z organiziranjem delavcev na jugu. Z organizatoričnim delom ni odlašati, kajti kazalec se pomika proti dvanajsti uri.

Po vojni je kakor čez noč vzrastla in se razvila industrija na jugu, z njo vred se je pa izvežbala velika armada tovarniških delavcev. Letošnja konvencija Ameriške delavske federacije se mora zavedati, da je skrajni čas, da izdela načrt za ofenzivo na jugu in takoj prične brez vsakega odlašanja z njo. Industrijski jug je treba organizirati, če ne, se bodo kmalu pokazale posledice odlašanja in zavlečavanja. Torej naprej in na delo! Pritisnite, strokovno organizirani delavci v svojih lokalnih organizacijah pametno in preudarno in tako krepko, da se bo ta pritisk občutil po celi Ameriški delavski federaciji.

VESTI IZ NASELBIN

Clevelandčanje v Girardu.

Girard, Ohio. — V Girardu bomo imeli nekaj posebnega in to kmalu. Well, da vam takoj povem, kaj bo posebnega, da vas predolgo ne držim v "suspenziji", naj vam povem, da nas kmalu posetijo naši znanci iz Clevelanda, in sicer naši dobro poznani komik iz metropole, pevci in igralci: A. Eppich, L. Belle in F. Plut. Ta trojica priredi pod avspicijo tukajšnjega Slovenskega doma dne 8. decembra koncert z zanimivim programom.

Ob tej priliki bodo na programu tudi kabaretne točke. Lahko rečem, da kdor je že imel priliko videti imenovane pevce in igralce na clevelandskih odrih, mora pripoznati, da je omenjena trojica prvovrstno izvežbana, tako v petju, kakor tudi v igranju.

Pred kratkim so ti trije Clevelandčani priredili koncert v Barbertonu, O., in kritika jih je odela z novimi pohvalami, kajti občinstvo na koncertu je bilo izredno zadovoljno z njihovim nastopom. Tamošnje občinstvo si želi skorajšnje prilike, da jih spet vidi, da se zabava, da uživa, kajti njih prvi nastop v Barbertonu jih je prepričal, da trojica nudi povsem nekaj novega in nekaj finega, proizvajanega tako, da človeka zadovolji, če je še tako izbirčen pri sličnih nastopih.

Tukajšnji javnosti naznanjam, da bo ta koncert prirejen tudi v korist Slovenskega doma. Radi tega pa vabim vse rojake in rojakinje iz Girarda, O., da se ga udeleže v velikem številu v njih lastno korist, kajti to bo izreden užitek za vas, in pa da pomagate Slovenskemu domu. Vabim rojake in rojakinje iz sosednjih naselbin, da nas posetijo omenjeni dan, to je v soboto dne 8. decembra zvečer. Pridite iz Warrena, Nilesa in Youngstowna, O., ter iz Farrella, Sharona in Bessemerja, Pa., v velikem številu. Pokažimo, da znamo ceniti tudi naše tu živeče pevce in igralce s tem, da se koncerta udeležimo v kolikor največjem številu mogoče.

Vstopnice h koncertu so nizke, in sicer 75c za odrasle (v predprodaji 60c), za mladino do 16. leta pa 25c. Upamo, da bodo rojaki in rojakinje iz navedenih naselbin prišli na ta koncert v izredno velikem številu. Sezite po vstopnicah in napolnite dvorano na omenjeni večer do zadnjega kotička. Prepričani smo, da ne bo nikomur žal, ki se bo udeležil tega koncerta, kajti zabavali se boste imenitno, veselja bo obilo za vse in uživali boste kot le malokdaj preje. Izrabite izredno priliko, napolnite dvorano, pomagajte Slovenskemu domu in seveda sebi, ker Dom je nas vseh, poleg tega pa boste na koncertu dobili veliko užitka, kar se v naši naselbini ne nudi vsak mesec, niti vsako leto, to je, da bi prirejali slične koncerte s sličnim programom.

Vstopnice za koncert, ki se bo vršil dne 8. decembra, lahko dobite pri sledečih: J. Kosinu v Slovenskem domu v Girardu, O., in pri M. Leskovcu, tudi v Girardu, O.

Naj omenim še to, po koncertu bo ples in prosta zabava za vse. Seveda bo ob tej priliki pripravljenega vsega dovolj, kar spada na veselice te vrste, da bodo vsi posetniki zadovoljni. Jamčimo vam, da tega koncerta ne boste tako kmalu pozabili, niti ne boste tako kmalu pozabili splošne zabave na ta večer, prav tako pa vam bo ostala v spominu splošna postrežba. Torej ni nobenega vzroka, zakaj bi se koncerta ne udeležili, namreč rojaki in rojakinje od tu in iz sosednjih naselbin. Naj ne manjka nikogar, kajti naši clevelandski komiki, pevci in kabaretni igralci bodo prinesli s seboj na naš girardski oder veliko vrednega, bogatega, nekaj povsem novega, vsaj za nas Girardčane.

Torej na veselo svidenje v soboto zvečer dne 8. decembra!

Prijatelj koncertov.

Iz Sheboygana.

Sheboygan, Wis. — Nič manj kot 500 ljudi je posetilo Šubljev koncert v nedeljo zvečer, dne 11. novembra v Hrvatskem domu v Sheboyganu. Zdi se mi potrebno, da takoj v pričetku komentiram o posetu, namreč o lepem zadržanju našega občinstva: obnašali so se dostojno, odzvali so se povabilu in svarilu, da je treba na sličnih koncertih predvsem lepega zadržanja, da se ne dela šuma, nemira in ropotanja s stoli, ali kaj podobnega.

Sheboygančanje so s tem pokazali, da znajo ceniti vrednost petja, kot ga je proizvajal Šubelj. Razumeli so, da pevec ne more peti razburkanemu občinstvu, ki ne zna ceniti niti uživati sličnih kakovosti koncertnih točk. Naši rojaki so me zadovoljili, zato pa se jim moram prav res in prav na tem mestu zahvaliti, v prvi vrsti pa zato, ker niso motili užitka moji "malenkosti" (ta izraz radi rabijo ljudje, ki v resnici nikdar ne mislijo, da so "malenkost"), kér so se res tako dostojno, pametno in "galantno" zadržali.

Poset in splošno dobro držanje naše publike, kakor bi rekel, me sta uverila, da je naš narod lahko dostojen, da lahko pride na slične prireditve in sam uživa ter pusti druge uživati milodeneče pesmice iz grla Toneta Šublja. Tone Šubelj je pel! Da, on je v resnici pel, kajti bili smo za ta hip vsi njegovi — in v dvorani Hrvatskega doma nas ni bilo nič manj od 500. Divili smo se njegovemu finemu nastopu, glasu in izražanju pomena naše lepe slovenske pesmi.

Tone, naša naselbina si s svojim tukajšnjim nastopom poživel, dal si nam novega zanosa odprl si nam vrata v novo krasoto slovenske pesmi in pokazal si nam vrednost naše pesmi, za katero smo sicer vedeli, da je lepa, da so besede naše pesmi krasne, pomenljive in prijajoče, nismo pa vedeli, da se iz naše pesmi da toliko lepega izvesti. Zato pa hvala ti, Tone, s tvojim nastopom si povzdignil našo pesem med ostalimi narodi, naš ugled na splošnem pa postavil tudi na višjo točko. Taki nastopi dajo narodu mnogo, mnogo več zanosa in prestiža, kakor pa če pride v naselbino kakšen škof kot je ljubljanski Jeglič ali kakšna druga podobna ropotija, ki spada v srednjeveško dobo.

H koncu tega mojega dopisa, ali kar je že, se spodobi tudi omeniti delavske razmere v tej naši lepi in prijazni naselbini, ker tako stori vsak dopisnik in nič lepo bi ne bilo od mene, da bi jaz to lepo, potrebno in koristno tradicijo zanemaril ali prezrl, kajti, saj smo vendar vsi delavci, če ne morda v tovarnah, pa v kakšnih drugih delavnicah ali pa zunaj in tudi naš častiti Černe je delavec, ne mislim, da se bavi s kravjepotičarskim delom, ker pravijo, da je zadnje čase to opustil, ampak bavi se z delom tem-le: posreduje med nebom in zemljo Lepo delo; vredno njega!

Delavske razmere tukaj so na splošnem skoro vedno enake. Delo v tukajšnjih pohištvenih tovarnah se skoro vedno lahko dobi, plače pa so seveda bolj nizke.

Sepridem.

Premogarji in stavka.

Krayn, Pa. — V naslednjem želim sporočiti na kratko naše razmere in pa novice iz naše nekdanje premogarske trdnjave, kjer je bilo pred časom pač vse drugače kot je danes, to je, še pred premogarsko stavko.

Naša naselbina je bila bombardirana od vseh krajev z "lizikami", ali s Fordovimi karami. Po deset milj so se daleč vozili in tako se je napolnil tukajšnji rov. Skale so pokale, hiše so se rušile, stari delavci pa so bili na cesti. Tako so se morali podati, to pa šele v največji sili in siromaštvu. Tako se je zgodilo z nami premogarji.

Kaj se nam pa sedaj obeta? Kdor je dobil delo, je šel nazaj delat in se je seveda mogel preseliti nazaj v kompanijska stanovanja, ki so jih izpraznili stavkolomci. Borba se še nadaljuje, lokal še deli podporo po svoji moči.

Tako se je rušila zadnja postojanka v 2. distriktu v centralni Penni. Dosti so k temu pripomogli tudi takšni, ki so se na prsa trkali in druge učili, češ, kako se morajo obnašati v stavki — pa so ravno oni prvi podlegli.

Vsled tega pa kdor dobi delo gre delat, ker pomoči ni več. Morda pridejo drugi za nami, ki bodo boljši voditelji in boljši unionisti, kakor smo bili mi.

Pozdrav vsem trpinom in premogarjem v Ameriki!

J. Suhadolnik.

Po volitvah.

Auburn, Ill.—Predsedniške in postavodajne volitve Združenih držav so minule, za predsednika je bil izvoljen H. Hoover, kateri po mnenju časnikarjev nam bo prinesel prosperiteto. "Kdo se zanima za premogarje?" je izšel članek v chicaški Tribuni, katerega so potem razpečavali med premogarji v obliki letaka politični šmokavzarji. Hoover je izvoljen predsednikom, ali predsedniškega stola še ni zasedel, zato bomo delavci mogli počakati na Hooverjevo prosperiteto do 4. marca, ko bo ustoličen, in potem bomo imeli dosti prostega časa nadaljna 4 leta, iskati Hooverjeve prosperitete. Če bo potem spet izvoljen, kar nedvomno bo, ker je dober kapitalistični hlapec, in kot tak je rad izvoljen v drugič.

Marsikateri izraz sem slišal iz ust delavcev, da tisti, ki je volil soc. kandidata, je vrgel svoj glas vstran. Kaj pa sedaj, ko so delavci vrgli 35 milijonov glasov vstran? Po mojem mnenju so vsi tisti glasovi vstran vrženi, katere je prejela republikanska in demokratska stranka. Ne vem kdaj se bodo delavci vzbudili, in glasovali za delavskega kandidata, in kdaj se bodo strnili vsi v eno delavsko stranko. Tako pocepljenje delavcev prinese zmeraj gotovo zmago kapitalistični stranki, pa naj je ena ali druga, kapitalistični sta obe.

Kadar bo delavstvo zrelo politično in bo spoznalo katera stranka je njegova, takrat bo samo kapitalistična stranka in delavska na glasovnici, in takrat se bo vršil boj za strmoglavljenje kapitalizma. Kot je razvidno, zadnje volitve niso prinesle zavednim delavcem nič drugega kot razočaranje in to se bo ponavljalo tako dolgo, dokler ne postanejo vsi delavci zavedni.

Dne 11. dec. se vršijo spet volitve in so zelo važnega pomena, posebno za premogarje. Vsaki zavedni premogar ve, kam nas je privedla stara korumpirana administracija, ako pa ni na jasnem, naj pogleda na svojo plačilno listo in se mu morajo oči odpreti. Naša dolžnost je, da pometemo s to korumpirano administracijo, od prvega do zadnjega. Vsak zavedni rudar naj poduči nezavednega sotrpina, opozori naj se vse o teh važnih volitvah, da ne bomo spet razočarani kot pred par dnevi. Zato kličem, vsi premogarji na plan 11. dec., da očistimo kar je gnilega.

Leto 1928 se bliža koncu in bliža se doba volitev na društvenem polju, tudi nekaj važnega, kar bi imeli člani jednot in zvez upoštevati. Star nazor je, da od dobrih društvenih uradnikov je odvisna porast članstva in vobča korist jednot in zvez. Zato je odvisno od nas, kakšne bomo imeli odbornike v društvenih uradih v prihodnjem letu 1929. Društvo Slovenska republika št. 335. je na svoji mesečni seji v nov. sklenilo, da se povabi vse člane in članice na letno sejo, ki se vrši 1. nedeljo v mesecu dec. v navadnih prostorih v Premogarskem templu. Prične se ob 9. uri zjutraj. Pridite vsi, da ne bo potem kakšnega nesporazuma.

H koncu naj še omenim, da društvo št. 183 S.S.P.Z. priredi veselico na 28. nov. zvečer ob 6. uri v Carl Ulaski dvorani pri cestno železniški postaji in vabi rojake in rojakinje z Auburna in okolice naj posete to našo prvo letošnjo veselico, ker bo dosti vsega. Skrbel bo odbor in muzikant. Toraj na svidenje na "Turkov" predvečer!

Joe Korsic.

Ivan Molek:

OPAZOVANJA

Eto jih: Kranjče, Hrvat i Srbine!

Naša jugoslovanska politika, kultura in kakor se že imenuje ves ta vrag je vedno na križevem potu. Zmirom to naglašam in vselej mi kdo češ nočeš potrdi.

Jugoslovanska narodna politika, kultura in ves drugi špeh, ki se sveti po ameriških naselbinah zadnja leta in zadnje čase je slabo znamenje jugoslovanstva tiste vrste, za katerega je slavni londonski odbor potil svetle kaplje šampanca.

Ne vem, kaj se godi v Jugoslaviji, ker nisem tam; vem le toliko kolikor poročajo od tam — in vse tisto, kar poročajo, je smešno.

Vidim pa tukaj odmeve, ki so stokrat bolj smešni. Brača Hrvatje in brača Srbini se kavsajo kot pes in mačka. Ne mislim vse brače na obeh straneh. Ne, nekaj je pametnih, ki se smejejo z mano vred. Toda vsi, bedasti in pametni, smo vendarle brača . . ."

Hrvatska brača, ki ima glavno besedo, se je v Ameriki poseljačila. Delavci, ki garajo v jeklarnah in avtomobilnih tovarnah, se shajajo v dvoranah in cerkvah kot seljaki in prisegajo krvno osveto čaršiji v Belgradu. Sicer je Belgrad daleč od Chicaga, St. Louisa in Youngstowna, toda bratje seljaci v ameriških tovarnah, so blizu, zelo blizu.

Brača Srbi na drugi strani štrigljajo seljake. Ako odš ješ peščico socialistov in ma šo peščico komunistov in manjšo grupico eselpistov, in med brati Srbini same radi le, katerim je majka Srbija Dušan Silni vse in prečani oni preko Save — niso nič.

Brača Slovenci na tej str luže so — po pravici rečeno slabi Srbi in slabi planinski vatje, torej bolj mršavi Jugo vani. Seveda so izjeme v samezniklh in skupinah, al splošnem se nočemo napiti in ljati po tleh. Zanimive so izjeme.

Imamo profesionalne kat čane, ki kažejo brači Hrvat — ameriškim seljakom — p češ, naš brat dr. Korošec prrremijer v Belgradu, vaš Maček pa ni! — To jezi hr sko katoliško bračo pa očita venski katoliški brači, da se že, da se je prodala Vel srbom, da dela štafažo belg skim razbojnikom in da se — alaj, bože moj! — čuva vatov!

"Mani se Hrvata, Kra moj, i znaj: Bez Hrvatske Hrvata jaoh ti ga se v Kranjcima, pa taman da in i stotinu vaših Korošeca! N Bog dade čaršiji zdravlja, c ćete vi, da će vas cio svijet ti!"

Tako brača pozdravlja slo sko bračo.

Dobro je, da ameriški sve sliši cviljenja naših visokih nizkih jugoslovanskih politi

POLJEDELSKE ZADRUGE

Piše Anton Kristan.

V Ljubljani, 4. nov. 1928.

Najbolj težak problem so — poljedelske zadruge. Pokazalo se je doslej v praktičnem življenju, da so se obnesle: mlekarske, sirarske in sadjarske zadruge, potem strojne, za nabavo in uporabo strojev; tudi melioracijske zadruge v svrho zboljšanja zemlje so pokazale svojo koristnost. O poljedelskih zadrugah, ki naj na skupni račun in s skupno pomočjo, obdelujejo zemljo, izrejajo živino ter vrše samo v sebi ono, kar so vršile oz. kar vrše i mlekarske i sirarske i sadjarske, kar je naloga i strojnih i melioracijskih zadrug — o teh imamo še premalo skušenj. Hamburška zadruga "Produktion" obdeluje n. pr, že mnogo let svoje lastno veleposestvo; Zveza švicarskih konzumnih društev tudi že precej let vrši lastno poljedelstvo na dveh znatnih posestvih; na Češkem obstoji že precej zakupnih zadrug. Zadružne zveze zbirajo skušnje na tem dosedaj precej riskantnem polju samostojne, lastne poljedelske produkcije. Seve: Angleži imajo potom svojih zadružnih nakupnih družb svoje velika posestva v Indiji, Kanadi itd. — ali to je že višek njih zadružnega dela.

Poljedelec ponavadi vrši svoje delo od zore do mraka z vso svojo družino. Ne računa svojega dela; če bi ga računal, bi našel silno majhno plačilo za svoj ogromni trud. — Oni poljedelec, ki si je mogel nabaviti poljedelske stroje, že bolj rentabilno gospodari. — Tista posestva pa, ki so se povsem strojno opremila z ozirom na svojo obsežnost, seve so povsem rantabilna. Vendar povsod in vedno igra veliko vlogo vreme, podnebje in — sreča. Če ni toče, če ni preveliko moče, če ni suše — za poljedelca je premogokrat vreme, ki ga vsi drugi hvalijo in slavijo — usodno.

Poljedelske zadruge kot take so v početkih. Tudi na Slovenskem smo osnovali eno takih zadrug, ki je prevzela v upravo dvoje posestev z vsemi hišami, hlevi, skladišči ter s približno 550 jutri plodne zemlje. Na posestvih dela stalno 20 družin. V sezoni pa po 50—60 delavcev posebej.

O rezultatih se vodijo točni zapiski. Od uspeha bo odvisen razvoj tudi te panoge. — Gospodarjenje je moderno, tako kot to zahtevajo dosečanje izkušnje na tem polju.

Kot sem gori omenil, imata angleško in škotska velenakupna zadružna družba svoje ogromne plantaže v Aziji in Ameriki (Kanadi); tu se gospo seve najmodernejše, seve v prid veliki zadružni ideji, i kot del velenakupa in vele dukcije.

TISKOVNE ZADRUGE

V prvih početkih delavs tiska, so posamezniki — na šeni borci za svobodo delavs ljudstva — izdajali delavske sopise in brošure. Ko je pos gibanje večje, so se ustan konzorciji, ki so to vršili v nu politične stranke ali s kovne organizacije. Poznej ko je delavsko gibanje bilo več ali manj urejeno in ko lidirano — so se pojavile izdajateljice oziroma last časopisja in tiskarn zadruž delniške družbe.

Na Slovenskem se je vs poskusilo. Kdor je čital knjigo "O delavskem in so lističnem gibanju od l. 184 1896", ve, kako je bilo takr Avstriji in med Slovenci.

V zadnjih tridesetih letih vse poskusili: izdajali smo skane stvari tako posamez kakor tudi zadruge in druž

Prva socijalistična tisko družba kot zadruga se je na ravala ustanoviti l. 1900; l. se je tudi ustanovila, ali je kmalu likvidirala. Poznej je ustanovila ob prevratu S jalna Matica, ki so jo "mlad dr. Lemež, Štebi in tov. n nili za nacijonaliziranje so lizma, prešla je pa v roke jalistov, ker so ti nacijona postali med tem komunisti, rikalci in demokratje. Leto prešla v likvidacijo. Sedaj stojita še Socijalistična tis na zadruga, ki se združi z L sko tiskarno v eno in — Zad na založba, ki jo lastujejo druge.

Zadružna založba v Ljubl je bila ustanovljena l. 1923 daja mesečnik "Pod lipo" že trto leto, potem Leposlovno, cijalno politično in Zadr knjižnico ter vsako leto Zad ni koledar. Doslej je izdal 106.000 izvodov knjig, brošu revij.

Tudi meščanske stranke s jemajo zadružno obliko za s založniške ustanove. V L ljani n. pr. je v koncernu trovcev (demokratov-Pribič čevcev) velika "Tiskovna za ga", ki proda vsako leto nad milijon knjig v svoji zadr prodajalni. Tudi staro-kleri ci imajo svojo tiskovno zadr v Jugoslovanski knjigarni, n do-klerikalci v "Novi zalo

(Dalje na 2. strani.)

Prodiranje tehničnega napredka v Kanadi

Industrijska mesta sredi gozdov — Letalo v službi civilizacije.

Nikdar ni bilo na katerem drugem kontinentu toliko raziskavanj in v tako pospešnem tempu, kakor jih vidimo v poslednjih letih v Kanadi, kjer je bilo od Labradorja do Alaske še celo ozemlje neraziskano. Tako naglega pionirskega gibanja zgodovina zemljepisne vede ne pozna, saj se sedanje ekspedicije poslužujejo letala, avtomobila, traktorja in motornega čolna. Vsi prejšnji raziskovalci ameriške divjine so morali prodirati s konji, psi ali voli; često jim je bil primitiven splav ali preprost čolnič edino sredstvo na vodi. Zbog tega so bili sila omejeni na prostor in kraj, vsako nadaljnje prodiranje je bilo združeno z ogromnimi ovirami, saj so jim stale na poti gore, jezera, gozdovi, puščave in prerije. Današji severoameriški pionirji imajo delo precej olajšano, vendar velja tudi to le do neke meje: hidroavion lahko izkrca raziskovalce in inženjerje na kakem visoko ležečem jezeru, motorni čoln jih potegne še naprej po rekah in pritokih, a kmalu pridejo kraji, kjer ne zaležejo več pripomočki moderne tehnike. Tu se morajo ljudje — prav kakor v prejšnjih časih — spustiti v boj z divjo prirodo in vzeti nase vse trdote take ekspedicije.

A kanadska divjina — piše njen poznavalec Wallace I. Laut — se pod pritiskom novih tehniških sredstev, vendar le bolj in bolj vdaja ljudem. V krajih, kamor pred nekaj desetletiji še ni stopila človeška noga, se gozd in skala stalno umikata človeškim seliščem. Tu se odpirajo veliki rudniki, grade se ogromne tovarne papirja in divjim potokom in rekam brzdajo jezovi njih tok. Za raziskavanje in z njim zvezano eksploatacijo severne Kanade so dali ameriški in angleški velekapitalisti ogromne vsote. Zato pa prihajajo takoj za raziskovalci inženjerji, strokovnjaki za zgradbo železnic in za izkoriščanje vode; mimo teh so najvažnejši v tem "deviškem svetu" piloti. Vse se razvija s pravo ameriško hitrostjo. Danes skoraj ni točke na vsem kanadskem severu, ki je ne bi bilo moči doseči z letalom z bližnjega aerodroma. Za pot, ki je prej trajala več mesecev po kopnem in po vodi, zadostuje zdaj en dan.

Važnost, pomen in težkoče takega prodiranja bomo razumeli, če uvažimo, da obsega severna Kanada dve tretjini celotnega dominija, t. j. ozemlje, ki je večje od Evrope in znatno večje od Združenih držav zapadno od Mississippija. Tako spada devetdeset odstotkov dežele Ontario že na sever, t. j. v oni krog, ki je bil še nedavno neprehoden; takisto je pri provincah Quebec in Manitoba.

Topografska in geološka merjenja so se začela tukaj že l. 1867., vendar se raziskavanje ni moglo nikdar končati. Danes pa se ogromni kosi dežele fotografirajo z letala; kraji ki se prejšnje čase niso mogli izmeriti niti z 20 let trajajočim napornim raziskovanjem, so danes uvrščeni med temeljito izmerjene dele zemeljske površine.

V zadnjem času je dežela Ontario prejela šest letal, ki so jih pripravili v aerodromu Sault Ste. Marie, da so na razpolago raznim ekspedicijam, ki jim bo treba hitre pomoči. To je povsem novo sredstvo, ki bo prilivalo raziskovalcem poguma in olajševalo prodiranje v težko dostopni severnokanadski svet. Ko je pred tremi leti mnoge pustolovce zamikalo k Red Lakeju, kjer so zaslutili zlato in kjer je bila preskrba z živili sila težavna, je Jack Hamell najel pet letal, ki so oskrbovala redno zvezo s temi oddajnimi rudišči. Sploh je v provinci Ontario letalska služba izborno urejena. Vodi jo kapitan Roy Maxwell. Razpolaga z dvajsetimi izvidniml in tovornimi letali, ki obratujejo na ozemlju 30.000 četvornih km. V letu 1927. so prevozila 4861 letalskih ur in izvršila 287.305 milj patruljske službe. Pomena in vrednosti take službe v kanadskih šumah ni moči preceniti v dolarjih. Tako n. pr. piloti kapitana Maxwella odkrili so lani nič manj kot 526 gozdnih požarov. Če so požari majhni, ni njihovo poročilo nič posebnega, toda spomnimo se požara l. 1922., ki je uničil mesto Haileybury in za milijone dolarjev lesa in ki je zahteval tudi precej človeških žrtev. S tega vidika je tedaj letalska požarna kontrola v kanadskih gozdovih silno pomembna. A tudi majhni požari utegnejo spraviti v nevarnost posamezna človeška selišča; letalo jim je v treh strahotnih razdaljah, ki so često tolikšne kot med glavnimi mesti evropskih držav, edina človeška pomoč in rešitev.

Tekmeci teh požarnih in reševalnih zračnih straž so "zračni redarji" (The police of the Sky). Kakšno je njihovo delo, pričuj naslednji primer: Minulo poletje je deželna policija v Sioux Lookont (provinca Ontario) izvedela, da je bil umorjen neki lovec za kožuhovino. Umor se je izvršil 300 milj severno v Fort Hope, predstraži Hudson Bay Company. Ontarijsko letalsko poveljstvo je dobilo nalogo, da zadevo preišče. Dva uradnika sta poletela z letalom v Fort Hope, kjer sta se izkrcala nekako čez tri ure. Medtem ko se je letalo vrnilo v Sioux Lookont sta se uradnika brž lotila preiskave. Aretirala sta nekega Indijanca. Dva dni pozneje se je letalo vrnilo: aretiranec, pilot in oba uradnika so zleteli v Sioux Lookont. Nemara je to prva avtentična aretacija z letalom.

Kapitalist, ki bi bil rad našel v tej severni deželi vir novega bogastva, proučuje z letala teren, kjer bi zgradil novo veletovarno papirja, ali pa leta vzdolž ob reki, da najde primerno mesto za jezove, kjer bi postavil ogromno elektrarno. Tako je nastalo mesto Kapuskasing, ki ni nič drugega kot ena sama papirnica. Ta kraj je imel še pred nekaj leti samo par barak — danes pa je tu električno razsvetljeno mesto z avtomobilskim prometom. Nekoliko dalje pri Smoky Fallsu so ogromne turbine. In sredi mogočnih gozdov, v divjini severne Kanade, brne najmodernejši stroji in vsak dan se odvažajo nešteti vagoni papirja. Lesa in "belega premoga" je tu toliko, da je New York s svojimi časniki, ki imajo nekaj milijonov dnevne naklade, za več rodov preskrbljen z materijalom za papir.

Letala rabijo tudi za zdravstveno službo: kadar se pojavijo med indijanskimi plemeni epidemije, prilete zdravniki in sanitetno osobje po zraku. "Čudež" belega človeka, ki rdečepoltnim ljudem ne gre v glavo...

Neprecenljivo uslugo pa so storila letala mineralogom, raziskovalcem rudninskih zakladov, ki so odkrili v poslednjih letih v teh neobljudenih deželah silne zemeljske zaklade, ki bodo cela desetletja zlatonosen vir za rudarsko izkoriščanje.

•

Kanadčani so pod vplivom teh uspešnih ekspedicij zaživeli novo življenje. Mladi ljudje, ki so se bojevali v Evropi pod angleško zastavo, so spoznali važnost strojev in posebej še letal: nekateri so se naučili pilotstva, drugi so se zanj navdušili in se ga naučili po povratku z vojne. Mlada Kanada se razvija v znamenju letala. Dolga stoletja so bile severne pokrajine s svojimi skalami, jezeri in gozdovi kakor ocean, ki je ločil vzhodno Kanado od zapadne. Letalo je premagalo vse daljave in ovire in zdaj se Kanadi razgalja s severa novo bogastvo. Mladi, utrjeni domačini prehajajo trumoma v te pokrajine, kjer žive kot pilotje, raziskovalci in pionirji civilizacije, prinašajoči v nekoč neprodirne gozdove rezko pesem žag in sekir, bučanje traktorjev in letal, smotreno obvladovanje prirode, ki se je še očetom videla nepremagljiva. Seveda je tudi tu blesk zlata prva in poglavitna pogonska sila. Nekoč so Kanadčani skrbeli v prvi vrsti za to, da divjini iztrgano zemljo posejejo. Današnji rod se bolj opaja z obeti rudarske eksploatacije, z najdišči plemenitih in nižjih kovin, pa z "belim premogom", z vodnimi energijami, ki nikdar ne odpovedo in ne stavkajo. Potemtakem je znova oživel duh nekdanjih kanadskih pionirjev, ki so prodirali vedno dalje na sever, samo da gredo sinovi višje od očetov in da imajo mlajši pred očmi mikavnejša sredstva. Kaj huda zima ni redka prikazen. Inženjerji, letalci in delavci nosijo zastavo omike in človeškega dela vedno višje tja do kraljestva polarnega medveda.

Vsa Kanada gleda z upanjem in zaupanjem na sever. Ondi je deviška dežela in po nji steza kapital svoje zlate prste. Država si obeta odtod velikih koristi, zakaj z izkoriščanjem teh doslej brezplodnih, brezkoristnih krajev utegne napočiti za Kanado nova doba. Saj je n. pr. samo Aluminijeva družba investirala ob Lake St. John v Quebecu 120 milijonov dolarjev. Tu gradijo elektrarno, ki bo dajala energije več kot milijon konjskih sil. Tu nastaja novo mesto Arvid, ki bo v kratkem času zgradilo poslopja za 50.000 prebivalcev. A mnogo podobnih podjetij deluje že več let. Zaradi rudišč bakra in zlata v bližini ontarijske meje sta se zgradili dve železniški progi in velika topilnica v Rouynu, kjer se takisto razvija novo mesto. Indbury, najvažnejše rudišče niklja na vsem svetu, mika desettisoče ljudi, odkar so našli ondi še rudišča cinka, svinca in bakra. Višje in višje na sever se pomikajo meje civilizirane, industrijske Kanade — bolj in bolj odstopa divja priroda.

("Ž. in S.")

TISKOVNE ZADRUGE.

(Nadaljevanje z 2. strani.)

ki izdaja — v glavnem Cankarjeve spise, ki jih urejuje bivši duhovnik apostat dr. Izidor Cankar. Kmetijci imajo za svoje tiskovine tudi zadrugo kot izdajateljico . . . itd. —

Zadružna založba v Ljubljani je ustanovitev naših zadrug. Mnogo je še v njenem programu neizvršenega, ali tudi to se bo polagoma izvršilo, ko bodo delavci spoznali vrednost dobre knjige. Za delavski pokret pa je potrebno mnogo resnično izobraženih ljudi.

Zadruga služi tedaj tudi v svrhe izobrazbe. Tiskovne zadruge so zelo iskana oblika.

RAZNE VESTI

Tragična smrt profesorja.

Chicago. — Profesor Daniel J. Ellingsen, ki je bil v juniju t. l. odslovljen z luteranskega kolegija v Decorahi, Ia., kjer je poučeval fiziko in moderne jezike, je prišel pred par meseci v Chicago, da si poišče drugo službo, ker je ni mogel dobiti v svoji profesiji. Tu je dobil delo vozника vzpenjače v še nedodelanem poslopju na 14 Elm st.

V nedeljo je prišel na svoje delo kot navadno. Ko je odprl vrata v drugem nadstropju, da vstopi v vzpenjačo, ni opazil, da je vzpenjača v višjem nadstropju in je tako padel v globočino, kjer si je prebil lobanjo in je po preteku par minut umrl.

Ellingsen je bil rojen v Chicagu in je študiral v Cikaški univerzi. Študiral je tudi na Norveškem in je obvladoval devet jezikov. Bil je vdovec in oče dveh otrok.

Kdo je ubil unijskega tajnika?

Chicago. — John G. Clay, tajnik unije čistilcev in barvilcev obleke, ki je bil zadnji petek ustreljen od dveh neznancev skozi okno svojega stanovanja, je bil v nedeljo pokopan ob velikem spremstvu organiziranih delavcev. Oscar F. Nelson, podpredsednik Cikaške delavske federacije in alderman, je nasledil ubitega kot tajnik. Na vprašanje, kdo je ubil Clayja in zakaj, še ni nobenega odgovora.

Umrl na pragu cerkve.

Chicago. — Joseph Pinotek, star 68 let, se je zadnjo nedeljo zgrudil mrtev, ko je korakal po stopnicah St. Mary's cerkve, 13th ave. in 49th Court v bližnjem Ciceru. Zadela ga je kap.

Vlak ga ubil.

Plymouth, Ind. — Vlak Illinois Central železnice je v nedeljo ubil Arthur Disherja, ko je skušal prekoračiti železniško progo in ni opazil bližajočega se vlaka.

Smrt žene Tolstega

Ob stoletnici rojstva Leva Nikolajeviča Tolstega so listi mnogo pisali tudi o njegovi ženi, grofici Zofiji Tolsti. Celo literarna zgodovina ji priznava velik tehničen delež na pisateljevih spisih. Soproga velikega romanopisca ni bila samo mati svojih otrok, ampak je tudi podpirala svojega moža pri pisateljevanju. Tu prinašamo opis njene smrti po dnevniku njenega sina Sergeja Lvoviča Tolstega.

Moskva, 21. oktobra 1919. Danes sem prejel od sestre Aleksandre naslednje vrstice: "Dragi Sergej! Morala sem odgoditi potovanje v Moskvo, ker moram čuvati mamo, ki je nepričakovano zbolela. Čuti močne bolečine v bokih in ima visoko temperaturo. Bolezen je težka. Pozvala sem zdravnika Afanasjeva. Če se zdravstveno stanje poslabša, boš nemudoma obveščen. V primeru potrebe, ti bom brzojavila..."

V svetu sovjetskih komisarjev je tedaj imel važno besedo Bonč-Brujevič, s katerim sem imel nega dni mnogo opravkov zaradi premeščenja duhoborcev v Kanado. Pisal sem mu, naj mi nemudoma preskrbi potni list. Njegovi intervenciji gre hvala, da sem prejel naslednjo listino s podpisom Vladimirja Ljenina:

Osrednje ravnateljstvo
Svet sovjetskih komisarjev.
Kremelj, 26. oktobra 1919.
St. 3306.

Obvestilo

Zaradi težke bolezni Zofije Andrejevne Tolste, vdove po Levu N. Tolstem, se dovoljuje njenemu sinu potovanje v Moskvo in od tam v Jasenike, ki leži na progi Moskva-Kursher, od tam pa v Jasno Poljano. Vse vojaške oblasti in železniška ravnateljstva morajo iti Sergeju Tolstemu na roko. Sme se poslužiti vsakega vlaka, vojaškega ali tovornega in v primeru potrebe se lahko vozi tudi z lokomotivo.

Predsednik sveta ljudskih komisarjev:
Vladimir Ljenin.

Dne 27. oktobra. Ostavil sem Moskvo. Vozil sem se v vagonu II. razreda s poštnim vlakom. V Jasno Poljano sem dospel naslednji dan.

28. oktobra. — Mati je težko bolna. Obraz ima čisto spremenjen. Nos se ji je podaljšal, usta so pogreznjena. Njen obraz spominja sedaj njenega deda Izlenjeva. V začetku me je spoznala, potem se je onesvestila. Vročina doseza 39 stopinj. Proti večeru je temperatura nekoliko padla. V vročici je govorila: Kdaj odrinemo? Ali je kočija pripravljena? Zakaj ne pride Vera? Kje je Tanja?

Menila je, da se nahaja v Ovsjanikovu, ne pa v Jasni Poljani. Ko smo jo začeli negovati, je rekla:

"Vaše skrbi zame so prevelike. Človek bi moral umreti brez bolečin."

29. oktobra. — Danes se mama počuti bolje. Spoznala me je in ko sem ji prinesel čašo vina, je dvignila kupico z besedami: "Na tvoje zdravje, Sergej!" — V trenutku, ko sem bil odsoten iz sobe, je sestra Tanja nagovarjala mater, naj bi poklicala popa; v odgovor je dobila: "Nič se še ne mudi. Počakajmo jutrišnjega dne! Če umrem, prosim, da me pokopljete kakor se spodobi kristjanki!"

30. oktobra. — Davi se je njeno stanje poslabšalo. Ko sem jo snoči vprašal ali me pozna, je dejala: "Svoje otroke spoznam vedno. Kako ti je, Sergej? Ali imaš sredstev za življenje?

31. oktobra. — Danes je bila ves dan v nezavesti. V deliriju je govorila francoski in je klicala mrtvo hčerko Marijo.

2. novembra. — Iz Moskve je prispel dr. Nikitin, star prijatelj naše rodbine. Zjutraj sem ji dejal: "Iz Moskve se je pripeljal dr. Nikitin. Videla boš, da boš ozdravela!" Pogledala me je in ni rekla besedice.

3. novembra. — Zdaj mrmra le še nerazumljive besede. Njen dih je zelo kratek.

4. novembra. — Vso noč nismo spali. Sedeli smo deloma v spalnici, deloma v salonu. Samo Tanja je bila ves čas pri njej. Strašno je poslušati njeno hrkanje in gledati, kako umira. Okrog petih je planila k nam hišna Mašá. Zavpila je:

"Grofica umira!"

Planil sem pokonci in stekel v njeno sobo. Bila je v zadnjem izdihljaju. Potem je bilo vse končano. Poslali smo po dve ženski, da sta umili mrliča. Telo so prenesli v jedilnico. Prišle so nune in so začele moliti. Ostal sem v jedilnici pri mrtvi materi do sedmih. Gledal sem materin obraz: poteze so bile mirne, lica lepa in vse to se mi je videlo silno tuje.

Podnevi smo se razgovarjali z Aleksandro in Tatjano, kje naj jo pokopljemo. Pred smrtjo je izrazila željo, naj bi imela grob poleg moža, našega očeta, če bi pa to ne bilo mogoče, vsaj na pokopališču za cerkvijo, kjer počivajo njeni otroci. Sklenili smo torej, da jo pokopljemo na pokopališču. Dne 27. oktobra je dejala Tanji:

"Čestokrat mislim na Leva Nikolajeviča. Grize me vest, da mu časih nisem dala miru in da nisem vedno živela ž njim v harmoniji. Bila pa sem mu vedno zvesta s srcem, telesom in duhom. Omožila sem se, ko mi je bilo osemnajst let. Vaka ženka ima v življenju in v zakonu disharmonije. Nikoli nisem ljubila moža razen njega. To ti povem, preden zatisnem oči."

Zvečer so prišle štiri kmetice, ki so bdele pri mrliču. V salonu je vladala velika tišina; samo nune so mrmrale svoje molitve.

Pri mizarju smo naročili čisto preprosto rakev iz lesa.

6. novembra. — Danes smo pokopali mater. Na pokopališče so prišli mužiki. Svečeniški obred sta opravila pop Trifun Agatanovič in neki dijakon. Zbora ni bilo, da bi odpeval. Na krsto so bili položeni trije venci: prvega so prinesli prijatelji Jasne Poljane, drugega so poslale Združene korporacije, tretjega pa okoliški kmetje. Na tem je bil trak z napisom: "Dragi Zofiji Andrejevni mužiki, ki so jo imeli radi." ("Ž. in S.")

RAZNO

Ogorelost v skladu z vedo. Dobršen del vpliva solnčne svetlobe na človeško telo gre na rovaš ultravioletnih žarkov kratke valovne dolžine v solnčnem žaru (spektru). Nedavno je neki Francoz dokazal, da omenjeni prameni ne morejo blagodejno vplivati naravnost, ampak da morajo nekako odsevati na pigmentu. Najprej torej proizvajajo kožno barvilo, s katerim se kopališčniki radi ponašajo, in stoprav tedaj morejo pronikati globlje v organizem. Današnja moda, kolikor se tiče zdravja, se potemtakem popolnoma ujema z znanostjo.

Poliglot. K doslej znanim poliglotom, med katere spada tudi Čeh Vinko Šerci s 50 jeziki, se pridružuje neki spovednik v Meauxu na Francoskem, ki ima menda rekord med svojimi vrstniki. V stolnici tega mesta namreč izpoveduje kanonik Guignon: češki, hrvaški, poljski, ruski, španski, portugalski, francoski, italijanski, romunski, latinski, novogrški, nemški, danski, angleški, nizozemski, flamski, madjarski, esperantski ter židski. Obvlada torej 19 jezikov kakor Matija Čop.

Tepec.

Zvečer se je med družbo v hiši uglednega pariškega parlamentarca prikazal s tovariši iz senata tudi Viktor Hugo. Ura, ko so običajno sedli k mizi, je že davno potekla, in še vedno ni bilo sluge, ki bi goste povabil k pojedini.

Hišni prijatelj, zastopnik predsednika v senatu, se mirno približa nekoliko razburjeni gospodinji in se smehljaje šali: "Sem se zmotil? Menil sem, da smo povabljeni na večerno pojedino!"

Dama mu tiho odgovori: "Oh, nekaj je prišlo vmes. Bilo je že 14 gostov, toda v zadnjem trenotku se je neki gospod oprostil in šel. Poslali so po štirinajstega, ker je med gosti nekdo, ki bi kot trinajsti ne sedel k mizi."

Nekaj minut kasneje se gospod zastopnik živo pomenkuje pri mizi z Hugojem in reče med drugim i tole: "Veste", pravi, "zakaj tako dolgo nismo sedli k pojedini?"

"No?"

"Ker je med gosti neki tepec, ki se boji sesti k mizi, če jih je le trinajst."

Viktor Hugo pa odvrne ravnodušno:

"Ta tepec sem jaz!"

Alphonse Daudet:

DVE KRČMI

Nekega julijskega popoldne sem se vračal iz Nimesa. Bila je strašna vročina. Pod velikim srebrnim solncem, ki je napolnjevalo vse nebo, se je med oljčnimi nasadi in malimi hrastiči v nedogled vila bela cesta, iznad katere se je vzdigoval prah. Nikjer oblačka, nikjer najmanjšega vetriča. Slišal si samo brnenje razbeljenega ozračja in ostro cvrčanje murnov, ki so delali tako oglušujočo godbo, kot bi bila odmev tega neskončnega svetlobnega brnenja... Že dve uri sem hodil po tej puščavi, kar se pred mano pojavi iz prašne ceste skupina belih hišic. Bila je postaja Sveti Vincenc; pet ali šest hiš, nekaj dolgih žitnic z rdečimi strehami in sredi venca suhih smokev korito brez vode; prav na koncu vasi pa sta stali dve veliki krčmi, vsaka na eni strani ceste in z licem druga proti drugi.

Sosedščina teh dveh krčem je bila nekaj zelo čudnega. Na eni strani je stalo novo poslopje, kjer je vrvelo življenje in so bila podprta vsa vrata; pred poslopjem je stal poštni voz, iz konj, ki so jih izpregali, se je kadilo, potniki so izstopili in v naglici kar na cesti v kratki senci zidov nekaj popili; dvorišče je bilo polno mul ,pod hangarji so ležali vozniki in čakali, da zahladi. Odznotraj je bilo čuti vpitje in kletve, nekdo je razbijal z pestjo po mizi, kozarci so žvenketali, udarjale biljardne krogle in pokali izletavajoči zamaški. Iz vsega tega hrupa pa se je raztegal vesel zvonki glas, ki je pel, da so se stresale šipe:

Prelepa Margareta
je v ranem jutru vstala
in s kanglico srebrno
k studencu odskakljala . . .

Nasprotno pa je bila gostilna na drugi strani ceste mirna in kakor bi bila zapuščena. Pred stopnicami je rastla trava, polkna so bila razbita, nad vrati je visela rjava vejica zelenike, podobna stari metli, prag pa je bil podložen s cestnim kamenjem. Vse je bilo tako revno in usmiljenja vredno, da si storil res dobro delo, če si se tu ustavil in popil kozarec ali dva.

Ko sem vstopil, sem zagledal dolgo, pusto in mrko dvorano, katero je močna svetloba, ki je prihajala skozi troje nezastrtih oken, delala še bolj mrko in zapuščeno. Tu je dremalo v težkem, nezdravem zraku nekaj polomljenih miz, na katerih so ležali zaprašeni kozarci, razbit biljard, ki je molel svoje štiri luknje kakor berač kapo, rumen divan in stara pisalna miza. In muh, muh! Še nikdar jih nisem videl toliko; lezle so po stropu, po šipah, po kozarcih in po zidu... Ko sem odprl vrata, je nastalo tako brenčanje in šumenje kril, kot bi bil stopil v panj čebel.

Na koncu dvorane je stala pri oknu neka ženska. Bila je obrnjena proti šipi in zelo pazljivo gledala ven. Dvakrat sem jo poklical:

Hej, krčmarica!

Počasi se je obrnila in opazil sem reven obraz kmetice, ves zgrbančen, razoran in prstene barve, obkrožen od dolgih rdečkastih čipk, kakršne nosijo pri nas stare ženice.

— Kaj želite? me vpraša in si briše oči.

— Málo bi se usedel in kaj popil...

Pogleda me začudeno in se ne gane z mesta, kakor da me ne razume.

— Ali ni tukaj gostilna?

Žena vzdihne:

— Da... je gostilna, če baš hočete... Zakaj pa ne greste v ono gostilno nasproti nam, kakor gredo drugi? Tam je vse bolj veselo...

— Tam je zame preveselo... Rajši sem pri vas. Nisem čakal odgovora, ampak sem se kar usedel za mizo.

Ko je uvidela, da govorim resno, se je urno zasukala; odpirala je predale, prestavljala steklenice, brisala kozarce in odganjala muhe... Bilo je videti, da ji je prihod tega popotnika, katerega je bilo treba postreči, izreden dogodek. Zdaj pa zdaj se je nesrečnica ustavila in se z rokami prijela za glavo, kakor bi obupavala, dali bo mogla to izvršiti.

Nato je odšla v zadnjo sobo; slišal sem, kako je žvenkljala z velikimi ključi, kako se je trudila okrog ključavnice, kako je brskala po košarici za kruh, brisala in izpihavala prah in umivala krožnike. Včasih je zavzdihnila in pridušeno zaihtela.

Čez dobre četrt ure sem imel pred sabo krožnik posušenega grozdja, starega beancairskega kruha, ki je bil trd ko kamen in steklenico vina.

— Izvolite! pravi ta čudna ženska in naglo odstopi, da se vrne na svoje prejšnje mesto.

Pil sem in jo skušal spraviti v pogovor.

— Nimate mnogo gostov, kajne, uboga žena?

— Oh, ne, gospod, nikdar nikogar!... Dokler smo bili sami v tem kraju, je bilo vse drugače. Pri nas se je ustavljala pošta, v času, ko se love divje race, so pri nas obedovali lovci, vozovi pa so se vse leto ustavljali pri nas... Odkar pa so se nastanili sosedni, smo vse izgubili. Vsi gredo rajši tja. Pri nas jim je vse preveč žalostno... In res je, naša hiša ni baš prijazna. Jaz nisem lepa, muči me mrzlica in obe mali sta pomrli... Tam pa je nasprotno sam smeh. Gostilno ima neka Arležanka, ki je lepa in nosi čipke in trojno ogrlico na vratu. Poštar je njen ljubimec in se zato poštni voz ustavlja pri njej. Poleg tega ima ona tudi lepe sobarice... Zato pa tudi zasluži! K njej zahaja vsa mladina iz Bezoncesa, iz Redessana in iz Jonquerosa. Vozniki napravijo ovinek, samo da gredo mimo njene gostilne. Jaz pa sem tu po ves božji dan sama in tako ginem...

To je govorila s pretrganim in malomarnim glasom, ne da bi odmaknila čela od šipe. V gostilni na nasprotni strani jo je moralo nekaj tako silno zanimati.

Nenadoma nastane na drugi strani ceste glasen hrup. Pošta se je odzibala v prah. Slišati je bilo pokanje z bičem, glas poštarjeve trobente in vriš deklet, ki so priletele na vrata:

— Adijo!... Adijo!... in oni močni glas je iznova zapel:

In s kanglico srebrno
k studencu odskakljala;
tam pa je zagledala
tri mlade fantiče . . .

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (Oct. 31-23) pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite jo ravočasno, da vam lista ne ustavimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstavljen, ker ni ll plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljen vsled napačnega naslova, pišite nam dopisnico in avedite stari in novi naslov.

Naši zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je $6.00 n za pol leta pa $3.00. Člani S. N. P. J. dopłačajo $4.50 za eto, za pol leta $2.40.

Za mesto Chicago in Cicero a leto $7.50, pol leta $3.75, za lane $6.30.

Za Evropo stane za pol leta 4.50, za vse leto pa $9.00.

Tednik stane za Evropo $1.70. Člani dopłačajo samo 50c za oštnino.

Mladinski List stane za celo eto $1.20.

Naročnice lahko tudi sami pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO
"PROSVETA"
2657 S. Lawndale Ave.
CHICAGO, ILL.

Trideset let je trpel na neprebavnosti.

Po 30 letnem iskanju, je Mr. A. S. Boswell, Union, Miss., našel zdravilo, ki mu je po eno manjši uporabi olajšalo bolezen, ki mu je prizadejala toliko trpljenja in ga skoraj uničila. Čujte kaj pише: "Trpel sem na neprebavnosti 30 let in poskušal razne zdravila, toda brez uspeha. Bil sem tako izčrpan, da nisem mogel delati več pol ure ne da bi počival. Nekel sem velike odpomoč v uživanju Nuga-Tone le 10 dni, in sem zdaj lahko delam pol dneva brez potitka. Sem zelo zadovoljen s spehom Nuga-Tone v mojem slučaju."

Vsi kot milijon ljudi je dosegle čudovite uspehe z Nuga-Tone, kot n. pr.: z izgubo slabega apetita, glisti v telesu, kruhljivo energijo, glavobol, utrujenost živcev, nervoznost ledvic in mehurja, in glavne bolezni. Ako trpite na kateri teh bolezni, toda prekoračite Nuga-Tone. Prodaja se v trgovinah z zdravili, in ako pa vaš trgovec nima v zalogi, naročite ga vam naravnost od zalagatelja z odpošlji. (Adv.)

Pavla S—a:

PROSTOST

Gospa Adela Bentollet je imela popoldne več opravkov v mestu. Napravila je še dva obiska in se vrnila domov ob pol sedmih, ker je hotela biti doma prej kakor njen mož, ki je prihajal redno ob sedmih. Komaj je pregledala priprave za večerjo, so se vrata stanovanja odprla.

— Kaj, Edmond, se je začudila mlada žena, ali si že prišel?

— Da, Adelica, toda bom moral zopet oditi. Takoj ti razložim, zakaj.

Gospod Bentollet je hitro dihal vsled nagle hoje. Njegov široki obraz je bil živahen. Obrisal si je plešasto čelo, pritisnil svojo kosmato brado na lice brhke ženice in pričel kramljati z njo ljubeznivo, kakor je imel navado:

— Ljubica moja, velik dogodek, nenavaden dogodek... ena, dve... ugani! Tvoj ljubček ne bo danes večerjal s teboj, ampak oblekel smoking in odšel. Kupčijska pojedina: Vernisset, Avril, Smithson, velika kupčija sklenjena... Adelica bo sama doma.... kako se bo dogočasila ... Prvič v sedmih letih, odkar sva poročena, ne bova večerjala skupno. Prišel bom šele okoli polnoči.

Preoblekel se je in odšel.

Adela je šla počasi v svojo sobo... Da, prvič v svojem sedemletnem zakonu bo cel večer sama.

—Bog ve, ali se bom dolgočasila? se je spraševala.

Naenkrat se je je polastila dekliška razposajenost. Lahko bo delala cel večer, kar bo hotela!...

Hitro se je preoblekla v črni, z zlatimi nitkami vezeni pyjama, ki ga je kupila pred več meseci iz gole prešernosti, četudi je vedela, da si ga ne bo upala obleči, ker je imel njen mož v tem oziru moralne predsodke. Šla je v salon in čakaje na večerjo pila portno vino, kadila cigarete s pozlačenim robom in pričela čitati roman lahke vrste.

Pri večerji je čitala dalje. Postavila je na mizo tudi vazo, napolnjeno z rdečimi vrtnicami, dekoracijo, ki jo je Edmond iz higijeničnih ozirov prepovedal, češ da vonj cvetlic povzroča pri jedi glavobol. Po vsaki jedi je skadila eno cigareto; sobarica se ji ni mogla načuditi.

Po večerji je šla Adela v salon, si dala servirati kavo in likerje namesto čaja, ki sta ga navadno pila z možem. Potem je odslovila služabnice, da se je tako čutila popolnoma sama v stanovanju.

Odprla je klavir in igrala same klasične komade namesto lahkih operetnih melodij, katere je njen mož navadno hotel poslušati. Čudno, dočim je ona ljubila kratkočasne povesti, toda resno godbo, je on nasprotno dajal prednost resnim knjigam, toda lahkim melodijam.

Zaprla je zopet klavir, se vsedla v naslanjač, si zopet nalila likerja, prižgala novo cigareto in še dišečo svečko... Vse te nedolžne domislice so jo otroško zabavale. Kako ji je dobro! Svobodna je! Kako se zabava! ... in kako hitro potekajo ure! Naenkrat bo polnoči. Pospravila bo čaše, slekla svoj pyjama, odprla okna, da se razkadi duh dišave in tobaka. Prišel bo Edmond... In jutri večer in naslednji večer in vse večere bo tu... okoren, gostobeseden in ne bo hotel ustreči njenim nedolžnim fantazijam. Nič več ne bo sama, nič več prosta. Ali naj čaka drugih sedem let, da bo imela zopet cel večer samo zase?

Premišljala je. Naenkrat se ji je izjasnil obraz: prosila bo Rogerja Larbela, naj ji pomaga.

Roger Larber, Edmondov tovariš iz otroških let, je bil hišni prijatelj. Povabljen je bil vsak četrtek na večerjo. Neoženjen, premožen, brez dela, dvorljiv, odkritosrčen in ljubezniv, je bil Adeli v resnici simpatičen. Da, gotovo on jo bo razumel in ji pomagal.

Ker je naslednji četrtek prišel Roger Larbel slučajno prej kakor njen mož, je imela priliko govoriti ž njim na samem.

— Dragi prijatelj, prosila bi vas za neko uslugo, je začela nekoliko v zadregi. Potem se je pa odločila in pričela odkritosrčno pripovedovati o divnem večeru, ko je bila sama doma. Prosila je Rogerja, ali ne bi ji hotel pripomoči do takih prostih večerov, in sicer na ta način, da bi povabil kak večer Edmonda samega.

— Toda on noče principijelno nikamor brez vas, je pripomnil Larbel, ki jo je poslušal z zanimanjem.

— Zato pa prosim vas te usluge, ker imate mnogo vpliva nanj. Njemu bo dobro storilo, da se razvedri drugje, meni pa, da ostanem sama... Ali razumete?...

— Da... razumem.

Larbel se je nasmehnil.

— In mislim, da sem že tudi našel sredstvo.

— O kako ste prijazni! je vzkliknila z otroškim zadovoljstvom. Toda tiho! Edmond je tu...

Robert Larbel je držal besedo. Čez tri dni je povabil Edmonda na večerjo v svoj krožek. Edmond si je dolgo pomišljal, potem pa sprejel vabilo.

— Veš, srečk, bal sem se, da te užalostim, je rekel, pa me je tako dolgo pregovarjal in mu nisem mogel odreči.

Adela je preživela zopet krasen večer. Temu je sledil čez osem dni tretji in potem zopet eden.

Nekega dne je spoznala, kakšnega sredstva se je poslužil prijatelj Larbel. Opazila je, kako z zanimanjem proučava njen mož knjigo o igri "bridge". Silna strast se je polastila Edmonda do te igre, tako, da je pozabljal svoje prošnje principe o zakonski dolžnosti. In naslednji pondeljek ji je naznanil, da bo ta večer in odslej vsak pondeljek in petek večerjal v krogu svojih soigralcev, da bodo lahko prej pričeli z igro.

Adela je bila zadovoljna; ravno je z vso slastjo povečerjala, ko ji je sobarica naznanila prihod Larbela. Začudena in nekoliko vznemirjena je zamenjala svoj pyjama s hišno obleko in sprejela Larbela.

Larbel je počakal, da je sobarica zaprla vrata salona, potem po se je pomembno in smehljaje približal Adeli.

— Tu sem, je rekel tiho. Tu sem, ljubica!

— Kaj! se je začudila Adela.

— Razumel sem vas, ljuba moja, je nadaljeval Larbel. Razumel vašo dražestno zvijačo. Ker ste spoznali, kako silno vas na tihem ljubim, in ker ste mi hoteli vračati ljubav, ste se mi zaupali in prosili, naj odstranim vašega soproga. Sedaj, ko ga imajo v oblasti kvarte, bova lahko dvakrat v tednu brez skrbi sama tukaj...

Hotel jo je objeti. Sunila ga je proč, tresoč se od jeze in sramote. Torej si je ta neumnež domišljal... Šla je in odprla vrata.

— Dragi moj gospod, je rekla, kazoč na vrata, bili ste tako prijazni in mi pripomogli do samotnih večerov, toda ako mi jih s svojo navzočnostjo pokvarite, ne bo več šala. Če že mora biti, da me kdo dolgočasi, vseeno raje vidim, da me dolgočasi moj mož, pa ne vi.

NAZNANILO.

Društvenim tajnikom in tajnicam se tem potom naznanja, da morajo naznaniti vse spremembe naslovov članov in članic, naslove novih članov, ter imena in naslove odstopilih, črtanih in izobčenih članov naznaniti upravništvu Prosveta, da se lahko točno vredi imenik za pošiljanje lista Prosveta. Imena in naslove, katere pošljete glavnemu tajniku ostanejo tam v arhivu in jih upravništvo ne dobi. Torej je zelo važno, da vselej pošljete na nalašč zato pripravljenih listinah vse naslove upravništvu Prosveta posebej. Pri vsaki spremembi naslova naj se vselej omeni stari in novi naslov. Upravništvo uljudno apelira, da društveni tajniki in tajnice to upoštevajo.—Philip Godina, upravitelj.

Naročite Mladinski list, najboljši mesečnik za slovensko mladino!

Ferdinand Ossendowski:

Merilce, alkohol

Ruska železnica pelje iz Vladivostoka proti glavnemu mestu cele pokrajine Amurja, Habarovsku. Na približno tretjini pota je postaja Šmahovska. V bližini te-le je velik pravoslaven samostan, Šmahovskaja obitelj. Pred boljševiško vlado je bilo tu kakih 100 menihov, ki so imeli veliko gospodarstvo. Redili so živino, plemenite konje, imeli so mlekarno ter izdelovali izvrsten sir, gojili ribe, ter vodili pobožno, resno in delavno življenje.

Po napadu boljševikov ni ostalo tu ničesar razen razdejanih poslopij. Menihi so bili pomorjeni ali pa prepodeni. Oni, ki so ostali pri življenju, so tavali bogvekje po neskončni Rusiji, brez doma in brez pravic, izpostavljeni preganjanju veri sovražnih gospodarjev rdeče Rusije. Živino so poklali, konje je porabila boljševiška armada, samostanski zaklad, svete podobe in blagoslovljeni cerkveni predmeti so bili oropani, tako da je sedaj šmahovski samostan razvalina. Na svojem prvem potovanju po usurijski deželi sem ga obiskal, manj iz zanimanja za delo menihov, kot iz zanimanje za zdravilni vrelec, sloveč po vsej deželi. Na stotine ljudi, ki so se prišli poleti sem zdravit, je dobilo v samostanu stanovanje, zdravniško pomoč in ozdravljenje. Bistvena lastnost tega vrelca je bila visoka radioaktivnost, ki mu je dala močno in hitro delujočo zdravilno moč.

Prišle so mi na uho razne govorice o drugih mineralnih vrelcih, ki naj bi se nahajali v bližini samostana. Zato me je geografsko društvo naprosilo, naj jih poiščem in analiziram. V to svrho sem skrbno pregledal vso okolico, a nisem našel ničesar, razen majhnega vrelca, ki je vsebval zelo veliko ogljikove kisline in izviral izpod neke dolomitske pečine. Vendar pa sem videl pri teh svojih potovanjih mnogo čudnega in značilnega za življenje v tej pokrajini.

Trideset milj vzhodno od samostana sem naletel v gozdu ob bregu male reke na prav svojevrstno nomadsko naselbino. Na travniku ob bregu reke je stalo kakih dvajset šotorov, ki so bili napravljeni iz tenkih brezovih hlodov in pokriti z brezovim lubjem. Iz odprtine na vrhu se ni dvigal nikak dim plamena, ki je običajen v teh šotorih. Ob vhodu v enega izmed šotorov je čepel nek mož.

"To je gotovo taborišče Orohoncev," je rekel moj vodnik, eden izmed menihov. "Že zgodaj jeseni pridejo sem na zimski lov soboljev. To so mirni, pridni in dobrodušni ljudje. Pojdimo k njim, ako vas zanima."

Ko sva prišla bliže, je zaklical menih:

"Pozdravljen, prijatelj, hočeš sprejeti goste?"

Ko ni ob šotoru sedeči domačin ničesar odgovoril, sva jezdila bliže. Kako sva se prestrašila, ko sva zapazila, da je mož, ki se je s hrbtom naslanjal na steno šotora ter nosil obleko in čevlje iz kožuhovine, mrtev!

V tesnobnem molku sva se spogledala in ne da bi izpregovorila besedico, sva hitro skočila s konj in se razgledala po taborišču.—Vsepovsod sva našla trupla mož, žen in otrok; v nekem šotoru ob mrzlem ognjišču celo malega otročička v viseči zibelki.

"Kaj je povzročilo smrt teh ljudi," sem vprašal končno meniha.

Odkril se je in tiho molil. Čez nekaj časa je vzdihnil in s sklonjeno glavo odgovoril:

"To je naš ruski zločin, gospod!"

Ker ga nisem razumel, mi je pojasnil:

Ozrite se okoli gospod. Vsepovsod vidite steklenice, vrčke in sodčke. Vsebovali so žganje, ki je usmrtil te nomade. Ruski trgovci teh domačinov ne smatrajo za ljudi. In da jih lahko brez kazni ogoljufajo, oropajo ali celo umorijo, je najenostavnejše, da jih zastrupijo z žganjem. To je splošen, grozen način, kakor trgujejo z domačini. Najprej jih ruski trgovec opija-

ni, nato jim vzame za sramotno nizko ceno najdragocenejše k
že. Radi tega sistema so post
li Orohonci že davno pijanci,
bi za kozarček vodke prod
svojo dušo vragu. Tako se
zgodilo tudi tem ubogim ljude
tu. Najbrže so prodali svoj lo
ski plen in so prišli s svojo vo
ko sem, da bi tu prebili zim
Na kak svoj praznik so pote
tako dolgo pili, dokler jih ni v
omamljene zalotil veter in mr
in jih ugonobil. Ko so ugasn
ognji, so ugasnila tudi njiho
življenja. Težki zločini so
gospod, ki se vrše radi zlata
bogastva. Vrag je zasejal
kugo lakomnosti med človeš
in da bi pognojil setev je
ljudem ta strup, alkohol. Al
hol oslabi vest, voljo in moč
vodi ljudi k zločinu."

To zločinsko delovanje trg
cev med sibirskimi in mong
skimi nomadi je vzrok, da u
rajo cela ljudstva, ki so p
kratkim že štela znatno šte
ljudi. To se dogaja na Ka
čatki, ob reki Anadrir, ob
gorju Tsukotaku, tako se
Jakutom, Ostjakom, Goldo
Ajnom na Sahalinu. Ruski
radniki, zdravniki in lovci,
pridejo včasih v te oddaljen
revno naseljene pokrajine, n
te često na taka nomadska t
plača, ki so skupno, z nena
smrtjo plačali grozni davek
lizaciji.

Agitirajte za "Presvet

Janko Kersnik:

JARA GOSPODA

Povest.

Maruša je tirala obloženega osla, kateremu so vrhu polnih košar nadeli še razne zavijače in vrhovne suknje.

Poleg Maruše je stopal jeden mladih gospodov, katerega bi bil vsakdo spoznal na sto korakov za vseučiliškega dijaka kmetskega rodu.

"Gospodičina, pustite vendar meni tega osla!" dejal je, ko se je po kratkem postanku družba zopet pomikala dalje.

"Ah, kaj še! Ta je moj! Oh, ti Sivček ti si moj!" zavrne deklica na pol nejevoljno, na pol šaljivo.

"Utrudilo vas bode to tiranje! Glejte, saj ne sluša ta neumna žival, in pot je čimdalje slabša-"

"Nič se ne bojte, gospod Vrbanoj," odgovori deklica; "jaz ga že vem krotiti." Rekši na lahko udari po oslovem hrbtu z leskovko, katero ji je nedolgo urezal spremljevalec. Dolgouhec res skoči nekoliko dalje, tako da ga dohitita šele po kratkem teku, dočim se smeje in kriči zaostala družba za njima.

Vrbanoj, kakor ga je nazvala Maruša, prime uhanca za brzdo.

"Pa bi bil res skoro ušel!" sopne Maruša.

Potem korakakata molče drug za drugim, Vrbanoj bolj skrbeč za žival, nego je očito treba, Maruša pa polglasno pevajoča za njim. S šibico je dražila in gladila osla po hrbtu.

Bila sta kakih petdeset korakov pred drugimi in za malim ovinkom pota, ko se zdajci oglasi Maruša:

"Zakaj pa ne hodite z Juliko, gospod Vrbanoj?"

"Zakaj?" ponovi oni, ne da bi se obrnil.

"Zakaj, da, zakaj? Sicer — do sedaj ste bili vedno ž njo!"

"Ako ni bilo drugih, ki so bolje kratkočasili gospodično Juliko!" meni on suhotno.

"Hihi! Oh, ta Julika!" zasmeje se deklica.

"Zakaj? Sedaj zopet vprašam, zakaj?" nasmehne se tudi Vrbanoj in na pol obrne k mladi deklici svoje lice, kažoče lahko rdečico.

"Jaz bi ne povedala," deje deklica nekoliko počasno, "ali ta Julika je poredna, zlobna — vi ne veste, kaj mi je storila!"

"Ne, res ne!" deje Vrbanoj na pol začuden, na pol radoveden, kaj ima pač ta otrok na srci.

"Seveda ne veste! Toda povem vam: zapreti me je dala — tri ure zapreti! V gorenji sobi sem morala biti včeraj tri ure in ukazala je, da moram tisto neumno nemško pravljico — oh, saj sama ne vem, kaj je — zapisati najprej francoski potem pa slovenski. Pomislite — tri ure sem pisala — no, pa kako? Maščevala sem se — tako grdo sem pisala — oh, kako grdo!"

"Pa zakaj ste bili zaprti?" vpraša Vrbanoj obradoščen.

"Prav po nedolžnem! Včeraj sem bila doli na tratini pod gradom, in Sivček, ta-le osel, pasel se je tamkaj; tako lepo je bilo pa sem ga zdajci zajahala, in zdirjala sva po cesti proti vasi. Tam naju pa je srečal naš župnik, jaz sem se smejala, on pa ne; on je šel prav tedaj k nam — no, in potem me je Julika zaprla. No, pa le počakajte, še nekaj vam povem!"

"Kaj pa še?" reče Vrbanoj z glasnim smehom.

"Nič več se ne bodete smejali! Vi ste tudi tako neumni, da Juliki vse verjamete —"

"Hvala lepa!" zine Vrbanoj in zopet zardi.

"Da, da, vse verujete in da — oh, kaj mislite, da ne vem? Da ste najrajši blizu nje? Ali neumni ste, ko mislite, da je res tako dobra, kakor se hlini! Tri ure zaprta za nič in tisočkrat nič!"

"Hej, halo, ho!" kriče zadaj.

"Hej, halo!" odgovori Vrbanoj, ne da bi ustavil Sivčka.

"Naj le vpijejo," zasmeje se Maruša. "Počakajte, da vam vse povem!"

Vrbanoj je bil resnično radoveden in zato je gonil osla naprej.

"Se li spominjate, ko smo bili zadnjič v Rakitni, tam v onem gozdiču — slepo miš smo lovili — in potem ko smo šli domov, bili ste vi z Juliko — jaz sem vse videla — saj je šla z menoj samo ona stara Golova gospodičina, ki tako slabo vidi — nihče drug ne hodi z menoj — in tam sem videla, da ste vi dali Juliki rdeč nagelj — kaj ne? Recite, da ne!"

Vsi trije, Sivček na sredi, stopali so sedaj drug poleg drugega, ker je bila pot široka, in Vrbanoj se ni mogel obrniti tako, da bi ne bilo videti izdajne rdečice na njega lici.

"Menda, menda!" reče glasno, sileč se na smeh.

"No, vidite, tako je! Dali ste ji rdeč nagelj, zvečer pri slovesi pa ji je gospod Pavel, ta, ki je pri Malijevih na počitkih, vaš prijatelj, dal tudi nagelj, toda — belega. In veste li, kaj je storila ta Julika, katero imate za tako dobro? Tisti beli nagelj je vteknila v kozarec vode in ga ima še vedno na oknu ter ga hodi duhat vsak večer, predno gre spat. Vašega pa ni nikjer!"

"Kam ga je dala?" vpraša Vrbanoj skoro nehote.

"Kam? Zavrgla ga je, kaj drugega — jaz ne vem, nisem je videla. Vem le to, da vsak večer duha tisti beli nagelj."

Vrbanoj stopa tako hitro, da ga Sivček in Maruša komaj dohajata.

"I — gospodičina Maruša," povzame naposled, "vaša gospodičina sestra vendar lahko stori s takim nageljnom, kar hoče! In morda so ji beli — ljubši?"

"Diše vsi jednako. Zakaj ni takisto vašega dela v kozarec, ali pa — samo vašega?"

To zadnje je rojilo po glavi menda tudi Vrbanoju.

"Danes ji ne smete dati nobene cvetice!" veli Maruša.

Spremljevalec bi bil skoro odgovoril: "Saj jih ne bodem!" Toda dejal je po kratkem molku in z nasmehom:

"Oh — danes ne bode nikjer dobiti nageljnov!"

Maruša je izlila očito ves žolč in vso jezo, kar se ji je bilo kuhalo v srci.

"Počakajva drugih!" menila je in trgala kraj pota šopek rdečih korčkov.

Vrbanoj pa je, kakor bi ne znal drugače dati duška nekemu tesnemu čustvu, jel klicati nazaj: "Hoj, hola, hoj!"

"Vama se pa tudi nekamo čudno mudi!" povzame spremljevalec Juličin, ki ju je došel prvi.

"Vam se pač nič, gospod Pavel!" zavrne ga Maruša jezično. "Nate, gospod Vrbanoj!"

Rekši mu ponudi nabrane cvetice.

"Hoho, to je zato, ker Sivčka goniš, Andrej!" zasmeje se Pavel.

"Da, da," pohiti Vrbanoj in vtakne šopek za klobuk. "Jako hvaležno delo to, kakor vidiš — hvala lepa, gospodična Marušica; midva se pač umejeva in poznava — kaj li?"

S to šalo je zatrl svojo zadrego in okornost, ki ga je obšla ob prihodu onih dveh.

"Ali nimate nobenega nageljna, gospod Pavel?" zasmeje se Maruša z otroško-zlobnim izrazom.

"Maruša! Primi Sivčka in pazi na pot!" veli Julika, ki se je v tem sklonila v breg ob kolovozu, utrgala nekaj korčkovih cvetov in jih vteknila za pas. Vsa družba je bila tudi že skupaj, in Maruša je zaklicala:

"Hi, Sivček!"

(Dalje prihodnjič.)

IZVRSTNA PRILIKA

Člani in članice S. N. P. J.

Sedaj lahko dobite list Prosveta vsak dan za eno leto in knjigo AMERIŠKI SLOVENCI, vredno $5.00—ako nam pošljete brez odbitka svoto $6.30.

Ali pa tri knjige: SLOV.-ANGLEŠKA SLOVNICA, vredna $2.00, ZAKON BIOGENEZIJE, vredna $1.50, in PATER MALAVENTURA V KABARETU, vredna $1.50, skupaj vrednost $5.00 in dnevnik Prosveta za eno leto za svoto $6.30.

To velja za člane S.N.P.J. za vse stare in nove naročnike. Ne člani plačajo $7.50.

Lahko dobite pol leta dnevnik Prosveta in skupne vrednosti za $2.50 knjig, n. pr. JIMMY HIGGINS, ZAKON BIOGENEZIJE, ali pa ZAJEDALCE in HRBTENICO in INFORMATOR ako nam pošljete svoto $3.90. Nečlani pošljejo $4.50. Ali pa za $2.90 pol leta list Prosveta in knjigo JIMMY HIGGINS. Nečlani $3.50.

To vse velja za stare in nove naročnike. Vsak mora poštati celo svoto brez odbitka. Denar in naročila pošljite na upravništvo na naslov:

PROSVETA, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Pošiljam $.....

Ime .....

Naslov .....

Država..... Čl. društva.....

Tiskarna S.N.P.J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOCA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmerne, unijako delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA